స్త్రీజాతి పరిచయము

గ్రంథకర్త.

బసవరాజు సీతాపతిరావు, బి. ఏ., బి. యల్.,

అడ్వకేట్, బెజవాడ.

సాత్రాజితీ పరిణయము.

శ్రీ

సాత్రాజితీ పరిణయము

గ్రంథకర్త

బసవరాజు సీతాపతిరావు, బి. యే., బి. యల్.,

ADVOCATE, BEZWADA.

రెండవ కూర్పు.

బెజవాడ
వాణీముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపబడియె.

1933

 [వెల రు 0—8—0.

ఇందలి ముఖ్యపాత్రలు.

పురుషులు.

కృష్ణుఁడు

బలరాముఁడు

సాత్యకి

అక్రూరుఁడు

సత్రాజిత్తు

శతధన్వుఁడు

రుక్మి

కౌశికుఁడు

స్త్రీలు.

సత్యభామ

వసంతిక

ఓం

శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మణేనమః

సాత్రాజితీ పరిణయము.

[నాంది]

శా॥ శ్రీమద్గోపకులోద్భవుండగుచు ధాత్రీభారముం డించి సు
త్రామాద్యాశ్రితబృందముం గరుణ సంరక్షించి లోకావనిం
దామందాకమణంచి బంధుజను లాహ్లాదింప సాత్రాజితీ
రామారత్నము నేలు శౌరి మిము నశ్రాంతంబుఁ గాపాడుతన్.॥

సూత్ర—(నాంద్యంతమున) నటీ! హరికథాకాలక్షేపమునకుఁ బాత్రంబుల సిద్ధపఱచితివే!

నటి—ఆర్యపుత్రా! ఇచ్చట నున్న వారందఱు మహానుభావ చరణారవింద ధ్యానైకచిత్తులయి యుందురే!

సూత్ర—పిచ్చిదానా! విరసనేల! మర్త్యామర్త్యలోకములలో వాసుదేవుని వృత్తాంతంబు విననొల్లనివారుందురా!

సీ॥ ఆకారశూన్యుఁడై సాకారుఁ డగుచు ని
చిత్రసౌధములందుఁ జెలఁగునెవఁడు
భవవిదూరుండయ్యు భవబంధములఁ గూడి
కరుణచే భక్తాళిఁ గాచు నెవఁడు
గుణరహితుండయ్యు గుణసమన్వితుఁడౌచు
దుష్టదైత్యశ్రేణిఁ దునుము నెవఁడు

నామధేయము లేక నామాంతరములొంది
మాయచేభువనాళి మనుచునెవఁడు
జన్మరాహిత్యమెవ్వని స్మరణఁగలుగు
నెవనిచరితంబువినఁ బాపమెగిరిపోవు
నెవఁడునిత్యుఁడు కైవల్యమెవఁడొసంగు
నట్టి హరికథ విన నెవ్వ రాశపడరు!

నటి—మనమిప్పు డేనాటకముఁ బ్రదర్శించెదము!

సూత్ర—సాత్రాజితీ పరిణయము.

నటి—ఆనాటక కర్త యెవరు?

సూత్ర—

మ॥ కవిరాజుల్ పొగడన్ సుధర్మవిజయాఖ్యన్ బొల్చు దృశ్యప్రబం
ధవరంబున్ రచియించి మించిన యశోదారుండు శ్రీశేషయా
ర్యవరేణ్యాత్మభవుండు సద్బ్రసవరాజానూన నామాన్వయో
ద్భవ సీతాపతిరావ్ర్వాసె బుధబృందంబెన్న దానిన్ సఖీ

నటి—ఆనాటకరాజంబును మన సమాజికులు సక్రమముగాఁ బ్రదర్శిం
చి వివిధవిద్యాధురంధరులైన యీ సభాసదుల డెందంబున కమం
దానందంబుఁ గల్పింపఁగలరె!

సూత్ర—చెలీ! మనవారలు నాటకప్రయోగమునందు సమర్థులైయుం
డ నీవిట్లుల సంశయించుచుంటివి! నేటిప్రదర్శనమునం దొకానొక
వేళ లోపంబులుండినను వీరలు హర్షస్వాంతులు కాఁగలరు.

నటి—సయస్యా! మీరిటుల సాహసించి పలుకుట కారూపకమునం
దంత మహిమయేమిగలదు.

సూత్ర—తే గీ॥ వీరశృంగారరసముల పెంపుఁగాంచి
లలితమగు శౌరిచరితంబు దెలుపునట్టి
నాటకంబెందు జనులకానందమిడదె
లోటులుండిన మనయాట పాటలందు?

ఇంతియకాదు. హరినామస్మరణ వినినంతనె యెట్టిమనుజుని మనం బైన హర్షంబున నుప్పొంగుచుండఁ దచ్చరితం బాకర్ణించి విలోకిం చువారలకు హృదయోల్లాసం బుదయింపకుండునా!

నటి—అటులైన మనమదృష్టవంతులమె. ఇంకఁ బ్రదర్శనమున కేమి యాటంకము.

సూత్ర—నవనాగరికులైన యీసభ్యులు ప్రప్రథమమున హృదయానందకరంబగు నీగానంబు వినఁగోరెదరను విషయం బీవెఱుంగవే!

నటి—ఏపాటఁ బాడిన వీరి కామోదంబు గలుగును?

సూత్ర—ఇది కేవలము వినయోక్తియని తలంచెద.

నటి—ఆర్యపుత్రా! అటులఁగాదు. స్త్రీలు స్వతంత్రించి చేయునెడ నిర్దుష్టకార్యములందైన నేదోయొక లోపంబుఁ గల్పించి వారలదూఱుట మగవారికి నైజగుణము. కావున నీవిషయంబున మీయనుజ్ఞఁ బడయఁగోరితి.

సూత్ర—గుణగ్రహణపారీణులగు విద్యార్థికులెన్నఁడు నట్లు చేయరు గదా! అయినను నాయందుఁ బెద్దఱికము నుంచి నన్నడిగితివిగాన నిర్హేతుకముగా నీయందట్టి లోపంబుల నీసభాస్తారులు నిరూపింపకుండ నేనే యాభారమును వహించి చెప్పెదను.

తే॥ గీ॥ అలరుసొంపున నొకకొమ్మ యవతరింప
దానితోఁ గూడి వర్తింపఁ దారసిల్లు
మాధవామోదవర్ణన మధురగాన
జలనిధినిముంచి తేల్పుమీ సభ్యవరుల॥

నటి — కవిరాజవిరాజితము.

వనసతి మంజులతాతనువొంది సువాసనమించు సరోజవరా
ననమున నొప్పి యనంతసుమాభరణంబులఁ దాల్చి పికాళికల

స్వనయము బంభరవేణిఁ జెలంగిన భావభవోద్భవతాపమునే
మ్మనముగ లంపఁగఁ దత్సఖి క్రైచను మాధవుఁడిచ్చుత మోదములన్॥

సూత్ర—
మ॥ చెవికింపై, రసవంతమై యనుపమ శ్రీమూలమై, తాళమా
ర్గవమై, తాల్గరగంగఁజేయునదియై, రాగోచితాలాపమై
స్తవమా నీమృదుగానకౌశలము నాశాపేందుసందర్శనో
ద్భవచింతాన్విత కృష్ణుఁడైనవిన వంతన్ బాసి హర్షింపఁడే॥

(తెరలో)

మ॥ పురసంహారకురాణి నాలయమునన్ బూజించుచోఁ జూచి దు
ర్భరమోహాంబుధిమున్గి సంతతము నేవాంఛించు సాత్రాజితిన్
వరియింపన్ దులకించు నాయధముఁడా పాపాత్ముఁడా క్రూరుఁడా
స్మరజాడ్యాంధుఁడు కృష్ణుఁడేఁగలుగ హర్షంబంది పెంపొందునే॥

నటి—మారిషా! అదియేమి!

సూత్ర—కృష్ణద్వేషియైన శతధన్వుం డిటులఁ బ్రేలుచు రుక్మితోనుద్యా
నవనంబునఁ బ్రవేశించుచున్నవాఁడు. మనము పోవుదమురమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన.

ప్ర థ మాం క ము.

ప్రవేశము - శతధన్వుఁడు - రుక్మి - ఉద్యానవనము.

శత—(కోపముతో)
మ॥ పురసంహారకురాణి నాలయమునన్ బూజించుచోఁ జూచి దు
ర్భరమోహాంబుధిమున్గి సంతతము నేవాంఛించు సాత్రాజితిన్
వరియింపన్ దులకించు నాయధముఁడా పాపాత్ముఁడా క్రూరుఁడా
స్మరజాడ్యాంధుఁడు కృష్ణుఁడేఁగలుగ హర్షంబంది పెంపొందునే॥

మిత్రమా! భగవంతుండని విఱ్ఱవీగు నా జగద్వంచకుని వంచింప నెవ్వారు సాహసింపరేమి! ఎట్టి దుండగములఁ దలపెట్టుచుండిన నెట్టి ఘోరకృత్యంబులొనర్చుచుండిన నాతని యడుగులకు మడుగులొత్తుచు మన మూరకుండవలయునే! బల్లిదులను పేరుపెట్టుకొని మీసముల దువ్వు జరాసంధాదులును వాని యెడల నుపేక్ష చేసెదరేల!

రుక్మి — బావా! కృష్ణ దౌష్ట్యమును మరలించు నంతటి మగతనము మన జరాసంధున కెచ్చటనుండి తెచ్చెదము?

ఉ॥ బల్లిదుఁడేని మాగధుఁడు బాహుబలంబునఁ గంసవైరి నా
చెల్లెలిఁగొన్న కాలమునఁ జేదిధరారమణుండు మెచ్చ స
ద్భల్లకమూని వాని నతిదారుణసంగరరంగమందు ను
త్ఫుల్లపరాక్రమోద్ధతి నెదుర్కొనఁజాలక పాఱివచ్చునే॥

శత — ఔనౌను. చచ్చినఁ జచ్చునుగాని యోధాగ్రేసరుండైనవాఁడు సంగ్రామరంగంబును విడిచి పాఱిపోవునె. వలచిన కన్యకామణిఁ గొనిపోవుచుండ గాజులు తొడిగిన యాఁడుదానివలె నా శిశుపాలుం డూరకుండెఁగాని దోర్దండపరాక్రమాభీలుండగు నీశతధన్వుండైన నా నందనందను నీకరాళ కరవాలంబునకు బలిపెట్టకుండునే!

చ॥ బ్రతికిననాల్గునాళ్ళు నిజపౌరుషలీలఁ జరింపలేనిచో
బ్రతుకగనేల! దేహమెడఁబాసిన భూమికివెల్తియౌనె! శా
శ్వతయశమంద యుద్ధమున వైరిని డీకొనఁజెల్లుఁగాని నిం
దితముగ వెన్నుఁజూపి చనుదెంచిన నవ్వారె యోధవర్యులుౕ॥

బావా! మధురానగరంబుపై దండెత్తి సాహసించి గోపాలబాలకుని బాఱదోలిన యాజరాసంధున కిట్టి పిఱికితన మెట్టులబ్బె! సమస్త రాజలోకంబున నజేయులని పేరుపడిన శిశుపాల దంతవక్త్రులెందుల కూరకుండిరి!

రుక్మి — చేతగాక; చేయునదేమియులేక; శూరసింహులని పేరుగ్రోగినవారిట్లు వెనుదీయుట చేతనే నీవు గోరిన కన్యారత్నమున్నాడఁ

సాత్రాజితీ పరిణయము.

కృష్ణుం డుద్వాహమాడఁ దలఁచియున్నవాఁడు.

శత—శతధన్వుని కంఠములో నూపిరి యున్నంతవఱకు సాత్రాజితిని కృష్ణుండుగాని జిష్ణుండుగాని వివాహమాడలేడు. ఒకానొకవేళ నను మోసగించి నీచెల్లెలివలె నెత్తుకొనిపోయిన నీ శతధన్వుండు శిశుపాలునివలెఁ జేతులు ముడుచుకొని యూరకుండఁడు.

చ॥ మెలఁత గ్రహించి యాఖలుఁడు మింటఁ జరించినఁ గాన కేగినన్
జలములఁ జొచ్చినన్ విబుధసౌధపథంబుల డాఁగియుండినన్
వలిమల నెక్కినన్ హిమలపన్నగవీధులఁ బాఱిపోయినన్
దలఁగక వాని ద్రుంచి ప్రమదంబున నాచెలిఁ బెండ్లియాడెదన్॥

రుక్మి—నీ పిచ్చిశపథంబుల కేమి! కాళ్ళగడపలదాఁటింపలేని నీవుమాత్ర మాకృష్ణుని జయింపఁగలవే!

శత—ఏమీ! నాకాళ్ళు గడపలుదాఁటవుగా! చెల్లెలి నొప్పగించి గొల్లవానిచేత మీసముగొఱిగించుకొనివచ్చిన రుక్మిననుకొంటివా యేమి!

రుక్మి—యోధానుయోధులైన జరాసంధాదులు సహితము బెల్లము గొట్టిన ఱాళ్ళవలెనుండ నేఁగనుక నే యామాత్రమైన నాజగజెట్టితోఁ బోరాడివచ్చితి. నీవైనచో వారలవలె నామహానుభావునకుఁ జేతులొగ్గి నమస్కారంబుఁ గావించి కాలికొలఁది పరుగిడకుందువే!

శత—తగుదునని నోరెత్తి పరాక్రమధురంధరచక్రవర్తియైన యీ శతధన్వునిసహిత మాక్షేపించుచుంటివిగా!

తే॥ గీ॥ బాహుదర్పంబుగలిగిన బంటవేని
కూళయొక్కఁడు మీసంబు గొఱుగుచుండఁ
జేడవలెనూరకుందువె! సిగ్గులేక
బీరములఁ బల్కెదేలర యోరిపంద!

రుక్మి—ఏమీ! నేఁ బందను! నీవు పోటుబంటువా!

ఉ॥ పేరువహించినట్టి యొకవీరునినైన దురంబునందు గం
భీరపరాక్రమంబునఁ దపింపఁగఁజేసి యెఱుంగనట్టి నీ

వే రణకోవిదుండవగు దేని మురారినెదిర్చినట్టి దో
స్సారవిభుండు రుక్మియొక శౌర్యసముద్రుఁడు కాకపోవునే॥

శత—కృష్ణునితోఁ బోరాడినప్పుడే నీధైర్యస్థైర్యంబులు జగద్విదితము
యినవి. నీవింకఁ దెలుపనక్కఱ లేదు.

రుక్మి—వేయేండ్లు తలక్రిందుగాఁ దపంబాచరించినను నీవుమాత్ర మా
కృష్ణుని జయింపఁగలవే!

శత—ఏమీ! అటులనా!

చ॥ హరిహరులేగి సాయపడి యాతనిపక్షమునిల్చిపోరినన్
శరముగ్రహించి తచ్ఛిరము సంగరభూమిని ద్రెళ్ళనేసి స
త్వరముననేగుదెంచి శతధన్వుఁడు సత్యగ్రహింపకున్న నీ
శరముశరంబె మూతిపయి సాగెడుమీసము మీసమేయిఁకన్॥

రుక్మి—(తనలో) ఇంక వీనిని శాంతస్వభావునిగాఁ జేయవలయును.
(ప్రకాశముగా) బావా! నీసామర్థ్యంబు నే నెఱుంగనా! నీవు
కృష్ణునిపై కేగ నేమాత్రము దృఢచిత్తుండవైతివో యెఱుంగ నిట్టి
నిష్ఠురోక్తుల నాడితి. ఎట్టులైన నాదురితాత్ముని బరిభవించి నాకడు
పుమంటఁ జల్లార్పవలెఁ జుమీ!

శత—మిత్రమా! నీభావం బెఱుంగక కోపోద్రేకంబున నేనాడిన మా
టల మన్నింపవేఁడెద. నీ వీ క్షణంబ సత్రాజిత్తునికడకేగి సాత్రాజి
తిని నాకిచ్చి వివాహంబొనర్చునటులఁ బురికొల్పుము. నే నింతలో
నావచ్చుచున్న సాత్రాజితితోఁడ ముచ్చటించి మనోరథఫల సిద్ధుం
డనయ్యెద.

రుక్మి—(నిష్క్రమించును.)

శత—(వచ్చుచున్న సాత్రాజితి నుద్దేశించి)

మ॥ అరవిందాకృతిఁ గేరు నెమ్మొగము; మత్స్యంబేలుఁగన్దోయి; బం
భరపాళిన్ నిరసించు ముంగురులు; బింబంబెన్నఁ గెమ్మోవి; కే
సరిజంకించెడుఁ గౌను; హాటకము హాస్యంబాడు మైచాయ; య
య్యారె యీలేమకు సాటిరాఁగలరె మర్త్యామర్త్యభామామణుల్.

ఔరా! ఈచెలువ విలాసంబు వర్ణింప నలువకుఁగాని, నలువరాణికిఁ గాని, వేల్పులయొజ్జకుఁగాని, వేయినాలుకలుగల చిలువలఱేనికిఁగాని యలవియగునే! ఎట్టిముహూర్తమున నీనెలఁత నాధాత సృష్టించెనోకాని వెతకిచూతమనిన నాపాదమస్తకపర్యంత మొక్కకొఱంత గానరాకుండెనే! ఈయువతి, యీలావణ్యవతి, యీసుగుణవతి యీసాత్రాజితి నాసతీమణిగాకున్న రాచపుట్టుకగాంచినఫలమేమి! ఐశ్వర్యముండిన లాభమేమి! (ఆలోచించి) నాబాల్యమిత్రుఁడగు కృష్ణుని వరించుచుండిన యీలేమను నేఁగోరుట దోషంబుకాదె! (ఆలోచించి) దోషమెట్లగును! స్నేహధర్మంబుల నాలోచించి చిరకాలసౌఖ్యప్రదంబులగు కాంతాకనకంబుల విసర్జింపవచ్చునే! పుత్రమిత్రకళత్రంబులవధించి క్షత్త్రియులు రాజ్యలక్ష్మిఁ గైకొనుటలేదె అవసరమగునేని యకృత్యంబులనైన నొనర్చి యీ రాజీవాక్షి నే నేలచేకొనఁగూడదు. (ఆలోచించి) ప్రాణోపద్రవము సంభవించినను దీనివిడువఁగూడదు. ఎట్టులైనఁ బరిగ్రహించి తీరవలయును. కాని యీలేమ నాకెటుల లభించును! [ఆలోచించి] ఏకాంతంబుననుండ నీకన్నియకు నావిరహావస్థఁదెల్పిన నన్ను మన్నించి వివాహమాడకుండునే. ఇదిగో! సాత్రాజితియు, వసంతికయునీప్రక్కకే వచ్చునట్టులున్నది. నేనీలతానికుంజమధ్యంబున డాఁగి వీరి సరసాలాపంబుల నాలకించి సందర్భానుసారంబుగఁ గర్తవ్యమాలోచించెద.

(డాఁగికొనును)

[ప్రవేశము: వసంతిక, సాత్రాజితి]

వసం—చెలీ! నే నెన్నిసాగులడిగిన నీమనోహరుని యాకారమైన వర్ణింపవేమె! నీనెచ్చెలి యాధన్యునిపేరైన విన నోచికొనలేదే!

సత్య—చెప్ప సిగ్గగుచున్నది కాని చెప్పకేమి!

సీ॥ శంఖచక్రగదాది సాధనమ్ములవాఁడు
పట్టుచేలము మేనఁజుట్టువాఁడు
ధవళాబ్జములరీతిఁ దనరు కన్నులవాఁడు
సోముగోమునదల్చు మోమువాఁడు
వనమాలికోపేత వక్షమ్ముగలవాఁడు
సవ్రైనదీర్ఘహస్తములవాఁడు
శ్రీవత్సకౌస్తుభాంచిత చిహ్నములవాఁడు
కంబుడంబుహసించు గళమువాఁడు

సరిసముగి వేణుగానంబు సలుపువాఁడు
బర్హిబర్హావతంసుఁడై పరగువాఁడు
మొలకనవ్వుల వలపించు మోవివాఁడు
గోపకులవీరుఁడాత్మ నేఁ గొలుచువాఁడు॥

వసం—ఓహో! ఆమహానుభావుఁడేనా! నేనప్పుడే గ్రహించితి.

సత్య—వసంతికా

సీ॥ జలజాక్షుఁగనులారఁ దిలకింపకున్న నీ
కన్నులసొంపేల కాల్పనొక్కొ
కాంచనాంబరధారికడనుండకున్న నీ
హేమసంపదనువేల యేడ్వనొక్కొ
పతితపావనుతోడఁ బలుకాడకున్న నీ
మధురవాగ్ఘరియేల మండనొక్కొ
శ్రితరక్షకునిభక్తి సేవింపకున్న నీ
జన్మ మెత్తఁగనేల చావనొక్కొ
చెలియకృష్ణుండు నాప్రక్కఁ జేరునొక్కొ
సరససల్లాపములనన్ను సాఁకునొక్కొ

జన్మసాఫల్యమొందఁగాఁ జక్రపాణి
యెలమివరియించి సతిగ నన్నేలునొక్కొ॥

వసం—ఎప్పుడు గృష్ణుండు కృష్ణుండని కలవరించెదవేమే! లేశంబైన నీపైని మోహావేశంబు లేనివానిపై నీకింత విరాళియేల!

సత్య—ఆమహానుభావునకు నాయందనురాగంబు లేదని నీవెట్లు చెప్పఁగలవె.

వసం—చెలీ! నీవెంతపిచ్చిదానవే! నందసుతునకు నీయం దనురాగంబుండునెడల నీకటాక్షవీక్షణంబుల దర్శింపఁగోరి నీచుట్టుఁదిరుగకుండునె! కరంబునిమ్మనుచు నీపాదంబులఁ బట్టుకొనకుండునే! పెక్కేల! దాసుండగుచుఁ బెండ్లియాడువఱకు నీయెముకలఁగొఱుకకుండునే!

శత—[స్వగతము] సాత్రాజితి నన్నే వరించునటులఁ జేసెదనని నాకడ ద్రవ్యంబు గొనినందుల కీవసంతిక నెచ్చెలిమనం బెంతనేర్పుతోఁ ద్రిప్పఁబ్రయత్నించుచున్నది! ఔరా! లంచగొండు లెంతకుఁజాలరు.

సత్య—వలపులేని చెలిగూడఁ బ్రయత్నించుమూఘుండటులఁ జేసినఁ జేయుఁగాక. రమణులపైఁ దమకెంత విరాళియుండినఁ బురుషశ్రేష్ఠులంతటి నీచకృత్యంబులకు లోఁబడుదురే?

వసం—పోనిమ్ము. క్షత్త్రియాచారమునననుసరించి తుదకు రాయబారంబైనఁ బంపియుండెనే! వలచివలచి కొనివచ్చిన రుక్మిణిదేవి యుండ నతండు నిన్నేమని పెండ్లియాడునే! ఒకవేళ వివాహమాడఁ దలంచిన నారుక్మిణి యూరకుండునా! దేవకీదేవి తగదని బుద్ధిచెప్పకుండునా!

సత్య—రుక్మిణీదేవివంటి మహాపతివ్రత పతి కనుకూలవతియై సంచరించుఁగాని యతనిఁగాదని తిరస్కరించునే!

వసం—వెఱ్ఱిదానా!

కం॥ తిండికిఁ దిప్పలఁబెట్టుచు
దండింపఁగఁజేసి యెపుడు దయితుఁడు దరిరా
కుండఁగ నెప్పటికప్పుడు
గొండెంబులఁజెప్పు సవతి కూరిమిదగునే॥

సత్య—అట్లననేల! సుగుణవతియైన యారుక్మిణికి నేసవతినైన నాజన్మము తరింపదే.

వసం—తెచ్చుకొనిన చెలికంటెఁ దనకుఁదానై వచ్చిన తరుణియెక్కువే

తే॥ గీ॥ నగలు నాణెంబులును లేక నలఁగెదీవు
కూడుగుడ్డలు లేకుండఁ గుంచెదీవు
మగఁడు నీమాట వినడంచు వగచెదీవు
సవతిపోరున దిగులొంది చచ్చెదీవు॥

సత్య—ఏమయిననుసరే. నందనందన పాదారవిందంబులనే సేవింపఁ గోరెద.

వసం—ఒకవేళ నాకృష్ణుండే వలదనిన నీవేమిసేసెదవు?

సత్య—చ॥ వ్రతములసల్పియైన, శతవర్షము లాత్మనుతించియైన నే
కతముదపంబొనర్చ నడుకాననివాసము సేసియైన సం
తతము ధరాసురేంద్రులకు దానములెన్నియొ యిచ్చియైన దే
వతలకు మ్రొక్కియైన శ్రితవత్సలుఁ గృష్ణువివాహమాడెదన్॥

శత—(తనలో) అయ్యో! నెచ్చెలి చెప్పు హితవాక్యములనైన సరకు సేయక కృష్ణునేకాని యన్యుని వరింపనని చెప్పుచున్నదే! నేనేమి సేయుదు.

వసం—చెలీ! నీకింత కష్టమేల!

ఉ॥ చక్కనివాఁడు కోవిదుఁడు సారసనేత్రుఁడు చిన్నవాఁడు న
ల్దిక్కులకేగి రాఁగలుగు దిట్టతనంబునఁ గాలువాఁడు పే
రెక్కినవాఁడు నీవిహితుఁ డేకకులస్థుఁడు శౌరికెందులోఁ
దక్కువకానివాఁడు శతధన్వునిగూడి సుఖింపరాదఁటే॥

శత—[తనలో] ఆహా! ఈచెలి నాగుణంబు లెంతచక్కఁగా వర్ణించి నది. సాత్రాజితికిప్పుడైన నామీఁద బుద్ధితిరుగకుండునే!

సత్య—మాధవాసక్తురాలైన యీలేమ యన్యుల నెట్లుకోరఁగలదు!

సీ॥ భానుమండలదీప్తి భాసిల్లుచక్రంబు
వనవహ్నిలోనుండ మనసుపడునె
లేమావిగున్నపై లీలమైవిహరించు
పికము బర్బురముపైఁ బ్రేమపడునె
అరవిందమకరంద మానఁగోరెడుతేఁటి
యర్కపుష్పంబుల కాసపడునె
క్షీరవారాశిలోఁ జేరియాడెడుహంసి
లవణాబ్ధికేగ నుల్లాసపడునె
గీ॥ దాడిమంబులపైనుండఁ దలఁచుశుకము
వటఫలంబులభుజియింప వాంఛపడునె
సకలభువనాళి రక్షింపఁజాలు కృష్ణుఁ
గోరునీలేమ యన్యులఁ జేరఁజనునె॥

వసం—చెలీ! సాత్రాజితీ!

తే॥ గీ॥ తిండికేనియుఁ గొంపకుఁ దిరిగిరాక
దొంగవలెఁబోయి యిల్లిల్లుఁ ద్రొక్కిచూచి
గోపికలఁగూడమరగిన గొల్లవాని
వలచి నీవేమి సౌఖ్యంబుఁ బడయఁగలవె॥

సత్య—చెలీ! కృష్ణుండన నెవ్వరని యిట్లాడుచుంటివే! కంసాది దుష్ట దైత్యాధముల సంహరించి ధరాభారంబుడించి, యాగంబులరక్షించి ధర్మంబుల సంస్థాపించి లోకోద్ధరణమొనరింప శ్రీమన్నారాయ ణాంశచే జన్మించిన యవతారమూర్తియని యెఱుంగవే! వేయేండ్లు తలక్రిందుగాఁ దపంబాచరించు మునీంద్రులకయినఁ గర్మయోగులకయిన, భోగులకయిన, విరాగులకయిన, బుధులకయిన, జ్ఞాను

లకయిన, సిద్ధసాధ్యకిన్నరకింపురుషాది దేవగణంబులకయినఁ గనఁగ ష్టమగు నాదివ్యమంగళమూర్తి, యాసద్యశస్ఫూర్తి, యాధర్మ మార్గానువర్తి యానిగమాంతరవర్తి యాలోకైకచక్రవర్తి యా యవతారమూర్తి పుణ్యవశంబున నాభర్తయగునేని నాకేమి కొఱఁ తయగునె! నాకష్టైశ్వర్యంబులు గలుగవే? ఐహికాముష్మిక సుఖం బులు ప్రాప్తింపవే? అట్టి మహనీయుని దొంగయని దూఱెద వేమే? అతం డెంతటిమహత్తుగల దొంగయో తెల్పెదను వినుము.

సీ॥ జ్ఞానేంద్రియంబన నగనకున్నఁ గనరాని
దురితదూరుండైన దొంగయతఁడు
భక్తిచేతనెకాని బంధనంబులఁబట్ట
దొరకకుండెడు పెద్దదొంగయతఁడు
తరిచిచూచినఁ దల్లిదండ్రులుఁ జుట్టాలు
దోఁబుట్టువులు లేని దొంగయతఁడు
నిత్యుడై యెల్లెడ నిశ్చింతవిహరించి
దుష్టదైత్యులఁద్రుంచు దొంగయతఁడు

పరధనము బల్మిఁగొనకుండ భక్తవరుల
దురితములనెల్లహరియించు దొంగయతఁడు
దొరలు దొంగలు నతిభక్తితోడఁ గొలువ
దొడ్డమాయను జగమేలు దొంగయతఁడు॥

వసం—[తనలో] శతధన్వుని మాయోపాయంబులఁజిక్కి యెంతటిపా పంబున కొడిగట్టుకొంటిని. [ప్రకాశముగ] చెలీ! కృష్ణుం డింతటి మహాత్ముండని యెఱుంగక నేనాడిన పాపోక్తుల మన్నింప వేడెద.

సత్య—నీపాపముగాని నీపాపోక్తులుగాని మన్నింప నాపతితపావనుఁ డైన కృష్ణుండే సమర్థుఁడుగాని నావలన నేమియగునె. దోషపరిహా రార్థముగ నామహానుభావునికడకేగి భక్తిపూర్వకముగా నాపుణ్య మూర్తిని సందర్శించి నమస్కరించి నామాటలుగా నిట్లనుము.

సీ॥ తనమామవధియించి తలిదండ్రులను బ్రోచు
నందాత్మజునకు వందనములనుము
ప్రణమిల్లి ప్రార్థించు పడఁతిఁ గాచినయట్టి
యబ్జనాభునకు జోహారులనుము
భువనభారముఁ బాప నవతారమెత్తిన
నళిననేత్రునకు దండంబులనుము
బృందారకులసేవ లేప్రొద్దుఁ గొనుచుండు
పురుషోత్తమునకుఁ గైమోడ్పులనుము

గీ॥ తనను మదిలోన నమ్మినదాననుము
పంచశరుతాపమునఁ జిక్కి బ్రతుకననుము
వనితరక్షించుభారము తనదెయనుము
కృష్ణుఁగొనిరమ్ము వేవేగ నింతిచనుము॥

[వసంతిక నిష్క్రమించును].

సత్య- [అంజలిమోడ్చి భక్తితో సూర్యునుద్దేశించి]

ఉ॥ తమ్ములఁ బెంచి భక్తసముదాయముగాచి వినాశహేతు భూ
తమ్ములఁ బాఱద్రోలి సతతంబుఁ ద్రిమూర్తులయంశగాంచి చ
క్రమ్ముల నేలి ప్రేముడి నఖండచరాచరపంక్తి కెల్ల జీ
వమ్ములనిచ్చు సూర్యభగవానుఁడ కృష్ణుని భర్తఁ జేయవే॥

[కన్నులుమూసి ధ్యానించుచుండును]

శత—[స్వగతము] ఈచెలితోడ సంభాషించుట కిదియే మంచితరుణము. పలుకరించిన నేమగునో! పలుకరింపకున్న నామనోగతం బెట్టు లెఱింగింపనగు? చల్ల కేగి ముంత దాఁచుకొనవచ్చునే! [సమీపించి] చెలీ! చెలీ! [అని పిలుచును]

సత్య—[మేల్కాంచి] ఎవరక్కడ!

శత—మ॥ వనితా! నీమురిపెంబు నీమహితలావణ్యంబు నీలీల నీ
తనుసౌందర్యము నీహొయల్గనుచు మోదంబంది మోహించి నీ
చనువుఁ గోరి తపించు సారసుఁ డా క్ష్మాపాలుఁ డావీరుఁ డా
ధనికుం డా సుగుణాఢ్యుఁ డా విబుధుఁ డా ధన్యుండు వీఁడే సుమీ!

సత్య—ఈ యారామంబునకు నిన్నెవ్వరు రమ్మనిరి.

శత—మదనుఁడు.

సత్య—చీ! పొమ్ము.

శత—మ॥ జలజాతాప్తములై మనోహరములై సంభావనీయంబులై
వలపుందీవియలై విలాసనిధులై భావప్రపూర్ణమ్ములై
విలసత్కర్ణపరీత విభ్రమములై వెల్గొందు నీకన్నులన్
నెలఁతా! నన్గనకుండ దూఱఁ జనునే! నీకేను శత్రుండనే!

సత్య—శా॥ ఔరా! యింతటిసాహసంబు తగునా! యారామమధ్యంబునన్
సారంగాలక లాటలాడు తఱిఁ జెంతన్ జేరి యిట్లాడుదే?
లేరే నీకెవరాఁడువాండ్రు? చెలులీలీలన్ గనన్ నవ్వరే?
నీరేజాక్షులఁ బిల్చి చూడు మిదిగో నిన్నేమి చేయింతునో॥

శత—చెలీ! నీమైత్రిఁ గోరి యహోరాత్రంబులు దపించుచుండిన నీదాసునిపై నీకింతయాగ్రహ మేల! శతధన్వుండు నీయెడల నేమి యపకృతి గావించె!

మ॥ నను గన్నంతనె మోముద్రిప్పి యటుపై నామాటవిన్నంతనే
కనుబొమ్మల్ముడివైచి కన్నులను రక్తచ్ఛాయఁ గల్పించి మో
విని ముట్టఁ బంటనునొక్కి బాల! శిరమున్ వేమాఱుఁ గంపించి యీ
ల్కను నన్నేఁచెద వేల! చేతనయినన్ గంజాస్త్రు వారింపవే॥

సత్య—వచ్చిన త్రోవనే చనకున్న నాజనకునితోఁ జెప్పి నీచెంపలు వా
యఁగొట్టించెద.

శత—నీతండ్రినిన్ను నాకిచ్చి వివాహంబు గావించెదనని చెప్పియుం డలేదే?

సత్య—పాపము, నీతోడ బొట్టుకాటుక పెట్టి చెప్పెఁగాబోలు. అటులైన నీదొంగయేడుపేల!

శత—చెలీ! కృష్ణుఁ డేకాంతంబునఁ జనుదెంచి నిన్నుఁగొనిపోవఁ బ్రయత్నించుచుండెనని తెలిసి నామనోగతం బెఱింగింపవచ్చితి.

సత్య—[సంతోషముతో]

ఉ॥ అంతటిపుణ్యమబ్బి నళినాక్షుఁడె నాకడకేగుదెంచి య
త్యంతదయాంతరంగుఁడయి దారఁగ నన్ను వరింపనున్న ని
శ్చింతగ వాని నాపతిగఁజేకొని శీఘ్రమె పెండ్లియాడెదన్
సంతసమంది యెప్పుడుపచారములర్చెదఁ; బూజసేసెదన్॥

శత—స్వాతివర్షమునకు ముత్తెపుఁజిప్పలరీతి నీముఖచంద్రుఁగాంచ నువ్విళ్ళూరుచుండు నీశతధన్వునిపై నీకెందులకింతకోపము?

చ॥ తరుణి నినున్ వరించు శతధన్వునిమాఱుచు గోపబాలు నా
దరమునఁ బెండ్లియాడఁ బ్రమదంబది యేటికె! గొల్లదానవై
శిరమునఁ జల్లముంతలిడి సిగ్గఱియమ్ముచు వాడవాడఁ గ్రు
మ్మరమనసాయెనే! పసులమందలఁగావఁదలంపు పుట్టెనే॥

సత్య—శ్రీకృష్ణుఁజేరి నేఁజల్లనమ్ముకొనిన నీకేల! పసులఁగాచుకొనిన నీ కేల!

శత—కృష్ణుండనఁ బడిచచ్చెద వేమి? అతఁడు నీకేమిత్రవ్వి తలకెత్తెను! నేనేమివిషముఁ బెట్టితిని!

ఉ॥ నల్లనివాఁడఁగాననియొ? నారులచీరెలుసంగ్రహించినే
నల్లరిసేయలేననియొ? ఆవులఁగావఁగ నేర్వననుచునో?
గొల్లలవెన్నదొంగిలెడు కోర్కులు నా కుదయింపవంచునో?
కల్లలనాడలేననియొ! కాంత! ననున్ మదిఁగోరకుండుటల్॥

సత్య—అందు చేతఁగాదు.

చం॥ బలిమి నెలంతలన్ గొనఁగఁ బొల్పడుమూఢుఁడవంచు విష్ణుమా
యల గ్రహియింపఁజాలనిమదాంధుఁడవంచుమురారికెందులోఁ
దలఁచిన సాటిరానిగుణధాముఁడవంచు యథేచ్ఛ ప్రాణమి
త్రులనెడఁబాపు ప్రజ్ఞగల క్రూరుఁడవంచు వరింప దుర్మతీ॥

శత—ఓసాత్రాజితీ! నీవుచెప్పినది కొంత వాస్తవమే! కృష్ణునకు నే
నెట్లు సాటిరాఁగలుగుదును.

సీ॥ మానాభిమానముల్ మంటఁగల్పుచుఁ బొట్ట
కూటికిఁ బొరుగిండ్లఁ గూల్పఁగలనె
స్తన్యమీయఁగ ప్రేమఁ జనుదెంచు జవరాలి
జంకుగొంకును లేక చంపఁగలనె
వేవేలుగాఁ జేర్చి ప్రేవెలందులతోడ
వ్యభిచార మొనరించి బ్రతుకఁగలనె
తలిదండ్రులీనట్టి తరుణిఁగైకొని బావ
మఱదినే నొకచెంప గొఱుగఁగలనె

గీ॥ చెలులు గుమిగూడి జలకేళి నలరుచుండ
వలువలన్గొంచుఁ జెట్లెక్కి నిలువఁగలనె
కపటవృత్తిని బక్కరక్కసులఁజంపి
దేవదేవుండనని చాటి తిరుగఁగలనె॥

సత్య—బ్రహ్మజ్ఞానములేని నీవంటివారలకవి యవగుణంబులుగాఁగన్ప
ట్టుచుండిన నవ్వియే శ్రీకృష్ణుం డవతారపురుషుండని వక్కాణించు
నుత్తమచిహ్నాలు సుమీ! ఏమిపుటుక పుట్టితివి! ఆఁడుదాననైన
నాకున్న తెలివి తేటలైన నీకేల లేవు!

శత—నిలువ కొంపయైనలేని యాగొల్లనిపైఁ బిచ్చివలపుగలిగి నీవేల
మోసపోయెదవు.

ఉ॥ కోరినచీరెలన్ నగలు కొమ్మరొ తాల్చి ప్రియాళితోడ శృం
గారవనంబులన్ దిరిగి కాంతలుగొల్వఁగ మేడలందు బం
గారుఁపుఁదూఁగుటుయ్యెలలఁ గాలముఁబుచ్చుచునన్నఁగూడిసం
సారముసేసి సౌఖ్యపడఁజాలక కోరెదవేల కష్టముల్॥

సత్య— అన్యోన్యానురాగంబులేని వధూవరులకు సంసారసౌఖ్యం బెట్లుగలుగు?

చ॥ సిరులనుగల్గియున్నఁ బరిసేవలొనర్పఁగఁ జేడెలున్న నా
భరణములున్నఁ బుష్పచయవాటికలున్న భవంతులున్న సుం
దరికిఁకనన్నిటన్ దగిననాథుఁడుగూడ లభింపకున్న సం
సరణమదెట్లుసల్పు? జనిసౌఖ్యములెట్లొనగూడుదానికిన్॥

శత— ఆగొల్లలకోడెకానిఁగూడి నీవేమి సుఖపడఁ గలవు!

సీ॥ అభిమానరాశివై యవతరించిననీవు
గోపాలసుతునెట్లు గొలువఁగలవు
చెలులు బిగ్గఱఁబల్కఁ జీకాకుపడునీవు
సవతితోఁ బోరెట్లు సలుపఁగలవు
శుకపికధ్వనులకే సొమ్మసిల్లెడునీవు
శ్వానార్భటులనెట్లు సైఁపఁగలవు
పారావతమునైనఁ బట్టఁజాలనినీవు
బలిమిఁ గేపులనెట్లు నిలుపఁగలవు

తే॥ గీ॥ వివిధసుమకాండ సౌరభాన్వితవిదిత
లలితశృంగారవనముల మెలఁగునీవు
కటుకరీషాదిదుర్గంధకలితవిపుల
సురభిసమజంబులం దెట్లుతిరుగఁగలవు॥

సత్య— ఇంకఁగృష్ణుని మనుజమాత్రునిగ నెంచుచుంటివా?

సీ॥ చెనఁటిదైత్యులఁ ద్రుంచి శ్రితరక్షణముఁజేయ
నవతారమెత్తిన యనఘుఁడతఁడు

పదునాల్గుభువనముల్ పనిఁబూని సృష్టించి
పెనిచి ప్రోవఁగఁజాలు వేలుపతఁడు
ప్రళయవేళలనైన భయరహితాత్ముఁడై
తిరుగనేర్చినయట్టి దిట్టయతఁడు
సంయమీంద్రులకైన స్వర్గవాసులకైనఁ
జిక్కి చిక్కకయుండు జెట్టియతఁడు

గీ॥ దిశలనన్నింటఁ దానయై తిరుగునతఁడు
విమతులకు నెందు దొరకక వెలయునతఁడు
కానరానట్టి మహిమచేఁ గలుషమణఁచి
ధర్మములగాచుచుండెడు దైవమతఁడు॥

శత—చాలుఁజాలు. దొంగవానిదైవంబని యుపన్యసించెదవేమి!

సత్య—జగజ్జేగీయమానమగు మార్తాండరశ్మి యులూకంబునకు నంధకారమై తోఁచినట్లు జ్ఞానులకెల్ల దైవమై కానిపించు శ్రీకృష్ణుండు నీకన్నులకు దొంగవలెఁ గనఁబడుచుండెఁగాబోలు. అతండు దొంగయైననేమి! దొరయైననేమి! ఆమహాత్మునేకాని నేనన్యుల నుద్వాహమాడఁజాల.

శత—ఏమీ? అతనినేకాని యితరులఁ జేపట్టవుగా!

మ॥ వనధుల్ గ్రుంకవె! సూర్యచంద్రులు నభోభాగంబు వర్జింపరే!
మునులల్లాడరె చిమ్మచీఁకటులు నంభోరాశివ్యాపింపవే
ఘనముల్ గర్జిలకుండునే! ధరణి నక్షత్రమ్ములుం రాలవే!
ఘనభూకంపములుప్పతిల్లవె! నినుం గంసారి పెండ్లాడినన్॥

సత్య—ఛీ! కృష్ణద్వేషియైన నీకడ నుండరాదు. నీ పలుకుల నాలింపరాదు [నిష్క్రమించును]

శత—[స్వగతము] అక్కటా ఎంతటితప్పిదమొనర్చితిని. ఎంత యవివేకముగాఁ బ్రవర్తించితిని. అల్లిబిల్లిమాటలచే సాత్రాజితీమనంబుఁ

ద్రిప్ప నేరక కృష్ణుని నామోచ్చారణము వినినంతనె పగఁబట్టిన త్రాఁచురీతి లేచి నోటికివచ్చినటులెల్లఁ బేలితినే! తొందరపడువాఁ డెన్నటికైన బాగుపడునే!

రుక్మి—[ప్రవేశించి] బావా! నీమోము వెలవెలఁ బోవుచున్న దేమి?

శత—వివాహలగ్నంబు నిశ్చయించుకొని వచ్చితివా?

రుక్మి—పెండ్లిముచ్చటల నాడఁబోయి దుఃఖాక్రాంతచిత్తుఁడై యున్న సత్రాజిత్తు నోదార్చివచ్చితి.

శత—[అత్రముతో] అదియేమి?

రుక్మి—వేటాడఁబోయిన ప్రసేనుని దెగటార్చి శమంతకమణి నెవ్వరో యెత్తుకొని పోయిరఁట.

శత—[ఆలోచించి] మంచిసమయము దొరకినదిలే.

రుక్మి—సాత్రాజితి యేమన్నది.

శత—నీవేగినకార్యమెంత నిర్వాహకమైనదో నా యుద్యమంబంత కొనసాగినది. కృష్ణునేకాని యన్యుని వరింపనని చెప్పిపోయినది.

రుక్మి—ఇంకఁగర్తవ్యమేమి?

శత—కర్తవ్యమునకేమున్నది. మనమిప్పుడే సత్రాజిత్తునికడకేగి యతని నోదార్చి కృష్ణుఁడే ప్రసేనునిసంహరించి శమంతకమణి నపహరించెనని నుడివెదము. అంతట సత్రాజిత్తునకుఁ గృష్ణునిమీఁదమాత్సర్యంబుదప్పక కలుఁగఁగలదు.

రుక్మి—ఔను. అటులఁజేసిన సత్యభామను నీకేయిచ్చి వివాహముఁగావించును. సాత్రాజితియు నిన్నే కోరును. [నిష్క్రమింతురు]

ఇది ప్రథమాంకము.

సాత్రాజితీపరిణయము

ద్వితీయాంకము.

[ప్రవేశము: సత్రాజిత్తు, శతధన్వుఁడు. అక్రూరుఁడు.]

సత్రా—అక్రూరా! శ్రీకృష్ణుం డుత్సాహియైయున్నవాఁడె.

శత—మ॥ ధనలోపంబున సచ్ఛమంతకముఁజెంతన్ జేర్పఁగామించికా
నసమందుండఁ బ్రసేనుమద్విహితు నన్యాయంబుగాఁజంపిమి
త్రునిరత్నంబనయించునాఖలున కాదుర్బుద్ధి కాధూర్తకృ
ష్ణున కుత్సాహము లేశమైన శతధన్వుండుండఁ బ్రాప్తించునే?

అక్రూరసత్రాజితులారా! చెవులు మూసికొనెదరేమి! నేనాడెడు మాటలు మీకుఁ గర్ణకఠోరములై యుండెనా!

అక్రూ—మిత్రమా!

చ. దనుజులసంహరించి తొలిధర్మములన్ నడిపించి సత్తపో
ధనులనుబ్రోవనెంచి యవతారముదాల్చిన యాదిమూర్తి పా
వనబుజుమార్గవర్తి యనివార్యదయామయకృష్ణమూర్తి నీ
వనినటులన్ బ్రసేనుఁదునుమాడి శమంతము దొంగిలించునే॥

శత—[పకపకనవ్వి] పిచ్చివాఁడా! నిరంతర నారీలోలుండగు నాకృష్ణమూర్తి ధర్మోద్ధారణమొనర్ప నవతరించిన యాదిమూర్తియెట్లగును.

అక్రూ—[తలపంకించి] ఏమేమీ! నే(బిచ్చివా(డనా!

చ॥ దనుజులగీటణంప నవతారము(దాల్చిన శౌరియంచు నా
తనిపద సేవ(గోరుచు గతాగతముల్ దమదివ్యదృష్టిచే(
గను(గొనె(జాలు తాపసశిఖామణులున్ బుధులున్ మఱెందరో
యనుదిన మేగి కృష్ణునకు నంజలిమోడ్చ(గ(బిచ్చివారలే!

శత—నీవనిన తపోధనులు నిజమైన తాపసధురంధరులేని, బుధులు నాకనివాసస్థులేని దైత్యాధములు(జెండాడ వారికడమహత్వంబు కలవయ్యానే! లోకవంచకుండైన యాకృష్ణునికడ కేగి వారేల మొక్కుకొనవలయును !

సత్రా—నీవనినయటుల భగవదంశచే(గృష్ణుండు జన్మింపకుండినను శరణాగతరక్షకుడై, యాడినమాటతప్పని దయామయుండైనయా కృష్ణమూర్తి నిర్నిమిత్తముగ మన ప్రసేను నేలపరిమార్చును!

తే॥ గీ॥ ధర్మనిరతుండు సరసుండు ధార్మికుండు
ప్రథితనిష్ఠాగరిష్ఠుండు బాంధవుండు
భక్తజనవత్సలుండు మద్భ్రాతృసఖుడు
భ్రాతృ(జంపునె కరుణయావంత లేక !

రుక్మి—ఏమీ ! కృష్ణుండు దయామయు(డా ! మామనుఖండించిన ఘాతుకు(డే దయామయుండైన(గానివారెవ్వరు ?

అక్రూ—మేనమామయైననేమి ! మేనత్తకొడుకైననేమి ! సాధుల బాధించు దుండగీ(డెవ(డైన వధ్యు(డుకాడె!కృష్ణుండట్టిదుర్మార్గుల సంహరించు(గాని ప్రసేనునివంటి సత్పురుషుల నతం డేల తెగటార్చును !

శత—ద్రవ్యాపేక్షకులగువార లెంతటిదుష్కార్యంబులనైన(జేయసాహసింపరే !

ఉ॥ తమ్ము(ల(జంపియైన నడిదారుల(బాంధుల(గొట్టియైన జూదమ్ములనాడియైన బెడిదంబుగ లంచములందియైన సా.

స్వమ్ములనిచ్చిరైనఁ దమకన్యల నన్యుల కమ్మిరైన దా
స్యమ్ములసల్పిరైన ధనమార్జనసేయరె ద్రవ్యకాంక్షకుల్॥

స్త్రా—ఉచితానుచితపరిజ్ఞానశూన్యులై మానాభిమానంబుల విడిచి ధనమార్జింపవలెనని త్రొక్కులాడువార లటులఁజేసినఁజేయుదురు గాక! కృష్ణుం డట్టి నీచకృత్యంబులకు లోఁబడునే!

కం॥ పెరసతులు దల్లులంచని
పరధనముల కాసపడక పరిపంథులనున్
శరణన్నఁ గాచు కృష్ణుఁడు
హరి మణికిఁ బ్రసేనుఁజంప నరుగునె వనికిన్॥

శత—కృష్ణునిపై నపనిందమోపిన నీవు నాకుఁ ద్రవ్వి తలకెత్తున దేమున్నది! నీతమ్ముని ఖండించి నీమణిని సంగ్రహించినవానిపై నీకింత ప్రేమాతిశయంబులుండ వదుమను నాపుట్టియేమిమునిగినది మణినేకాకుండ నీకన్యామణిని సహితము వానికేకట్టిపెట్టుము.

రుక్మి—చాలుఁజాలు. ఆపాపికి సాత్రాజితినిగూడసమర్పింపవలయునా!

తే॥ గీ॥ పిల్లపై బిల్లనిచ్చుచుఁ బెండ్లిసేయుఁ
గృష్ణుఁబోలినమగవాడు పృథ్విలేడె
అనుజుఁదునుమాడి మణిగొన్న యతనికెటులఁ
జేడెనిచ్చెదు నీతండు సిగ్గులేక!

శత—తమ్ముఁడు చచ్చిననేమి! పిల్లచచ్చిననేమి! కృష్ణుండల్లుఁడైనఁ జాలుఁగదా!

రుక్మి—అయ్యయ్యో! మారుక్మిణిపకు నగచాటులైన సత్రాజిత్తు కనివినియుండలేదె!

తే॥ గీ॥ ఎప్పుడు స్త్రీలలోఁలుఁడై యుండి మొగిరిపడుచు
నేల నెచ్చోట బెత్తెడు నేలలేక
పరులపంచలఁబడి యుండువానికకట
బిచ్చమెత్తఁగనిచ్చునె మచ్చెకంటి!

సత్రా—కృష్ణునిలావు నే నెఱుంగనిదియా! మీబలాబలంబులు నే నెఱుంగనివియా? నిజమారయ నిట్లంటిఁగాని మిమ్ముల్లఁగాదని నేఁజేయున దేమున్నది.

రుక్మి—(తనలో) అమ్మా! ఇప్పటికి సత్రాజిత్తు మార్గ్రోవకు వచ్చుచున్నవాఁడు.

శత—కృష్ణునియందలి యభిమానంబుచేఁగాని చచ్చి పడియుండిన నీ తమ్మునిమీఁది మాత్సర్యంబుచేఁగాని నీవూరకుండిన నీశతధన్వుండు హేతుని మరణంబునకుఁ బ్రతీకారం బొనర్పకుండునే?

అక్రూ—కృష్ణుఁ బరిభవింప సుకరంబని యోజించుచుంటివా!

తే॥ గీ॥ దండిబలమున నీతలదన్నినట్టి
దనుజవరు లెంద ఱేని శ్రీధవునెదిర్చి
సమరముఖమున ధృతివీడి చావలేదె
అట్టి దేవకీసుతు గెల్వనగునె నీకు॥

శత—హేతునికై పోరాడి యీతుచ్ఛశరీరంబుఁ గోల్పోయిన నేమి?

సత్రా—మిత్రుండన నీవే మిత్రుండవు!

తే॥ గీ॥ కలిమిలేముల నొకరీతి గలసిమెలసి
చచ్చినసఖుని మఱవనిసచ్చరిత్రు
మిత్రుఁడని లోకచక్రంబు మెచ్చుఁగాని
అన్యు దెన మిత్రనామంబు సార్థకంబె॥

ఓరోరి కృష్ణా! యదుకులసంభవా!

ఉ॥ ఎవ్వరికేని నెగ్గు మును పెన్నఁడుఁ జేసి యెఱుంగనట్టి నీ
వెవ్విధి పాపకర్మముల కిప్పుడుపాల్పడితోరి! యెట్లు దా
దవ్వుల మాప్రసేనుఁగని తార్కొని చంపఁగఁ జేతులాడె! నీ
వెవ్వగ నెట్టుసైపఁగల! నీచ! దురాత్మ! మదంబు హెచ్చెనే?

అక్రూర రుక్మలార! శతధన్వుండాడిన మాటలు మీరును విని

యుంటిరిగదా! ప్రసేనకుమారుమరణంబు మిత్రుండగుటచే మీకు ననుజన్ముండగుటచే నాకును సమానదుఃఖకారణమే. అందులకు మనమిప్పుడేమి ప్రతిక్రియ నోనర్చెదము.

రుక్మి—దీనికింత యాలోచన యేల? చంపినవానిఁ జంపుటయే కర్తవ్యము.

శత—(స్వగతము) అమ్మా! ఇప్పటికిఁగదా సత్రాజిత్తునకుఁగృష్ణునిపై మాత్సర్యంబుఁగలుగఁజేసితి.

అక్రూ—ఏమీ! కృష్ణుని వధించెదవుగా!

ఉ॥ ఉండఁడె మాగధుండచట నుండఁడె చైద్యుఁడు నీవులేవె! కృ
ష్ణుండు సమస్తరాజులుఁగనుంగొన మిమ్ములఁ జిన్నపుచ్చిమీ
యుండజయానఁగైకొనఁడె? అప్పుడు సూపరెమీప్రతాపముల్
భండనభూమిదైత్యపరిపంధి జయింపఁగ మీకుశక్యమే॥

రుక్మి అయినఁ గృష్ణుఁడే యెల్లప్పుడు విజయుండగునని నీవెట్లు చెప్పఁగలవు? దారపుత్రాదులతో యాదవులను మధురాపురినుండి మాం జరాసంధుండు వెడలఁగొట్టినప్పుడు కృష్ణుని మగఁటిమి యేమైనది?

తే॥ గీ॥ కర్మవరి పక్వమునఁజేసి కాలగతిని
హర్షశోకమ్ములు శరీరి కమరుఁగాని
దేహధారి స్వతంత్రుఁడై తిరుగఁగలఁడె
కలిమి లేములనరలింపఁ గలఁడె నరుఁడు?

సత్రా—రుక్మీ ! శతధన్వా! కయ్యంబునకు మనమిప్పుడే కాలేల్లద్రవ్వవలయును? కృష్ణుండు మిక్కిలిదురభిమాని. కృష్ణుండే మనప్రసేనుఁదునిమి శమంతకమణి నపహరించెననిన నాతఁడే తలయెత్తితిరుగఁజాలక దేహంబుఁ బరిత్యజించును.

రుక్మి—సమస్తధరావరలోకంబు వీక్షించుచుండ రక్కసివలె రాజీవాక్షిఁగొనిపోయిన మనుష్యాధముం డిట్టిపలుకులకెబొందివిడుచునా?

స్త్రా — అటులఁగాదు.

క॥ అరిది శమంతకముఁ గృష్ణుఁడె
హరియించిన సిగ్గుచేతఁ నాతఁడెయాల్గుఁ
హరిమణి నెఱుఁగమి దిక్కుల
నరయుచు సాధించి యిచ్చి యశముగణించుఁ॥

అందుమీఁద నిజానిజంబులు బయల్పడఁగలవు. అప్పుడు మణినినపహరించినఁ గృష్ణునకుఁ గాని లేక నిష్కారణముగా నపనిందమోపిన మనకుఁగాని గర్వభంగము కాఁగలదు.

అక్రూ — ఔను. అటులఁ జేయుటయే నా యభిమతము.

శత — మామా! మీయిచ్చవచ్చినట్లు నడచుటకీ శతధన్వుం డెప్పుడు సిద్ధముగానేయున్నవాఁడు. కృష్ణునికడ కేగి నీకిది యేమిబుద్ధియని నేనిప్పుడే యడిగివచ్చెద. (అందఱునిష్క్రమింతురు)

సాత్రాజితీ పరిణయము.

తృతీయాంకము.

(ప్రవేశము- బలరాముఁడు, సాత్యకి, కౌశికుఁడు, శతధన్వుఁడు)

బల—ధర్మరక్షణపరాయణుండైన శ్రీకృష్ణుండు చింతాభరాక్రాంత స్వాంతుం డెట్టులయ్యె.

మ॥ దనుజుల్ గ్రొవ్వున నాకవాసులపయిఁ దండెత్తిరో! స్వర్గభ
ర్తనుబాధించిరో! యాగవాటికహవిర్భాగంబులిమ్మంచు స
న్మునులఁ గొట్టిరో! భక్తులఁ దునిమిరో నొప్పించిరో ధార్తరా
ష్ట్రునిచేఁజిక్కిరో పాండునందనులు! కృష్ణుండాత్మఁజింతిల్లగాఁ॥

కౌశి—నిరంతరయువతీలోలుఁడగు నామహానుభావున కేకన్నియ కంటఁబడినదో?

సాత్య—అవ్వివ్వియుఁగాదు. మిథ్యావాదియైన సత్రాజిత్తుని కావరమే; దానికి ముఖ్యకారణము.

బల—అదియెట్లు ?

సాత్య—ప్రసేనుని వధించి శమంతకమణి మన కృష్ణుడే యపహరించినటుల సత్రాజిత్తుఁ డెల్లెడ నుడువసాగె.

బల—శతధన్వా! ఇది నిజమేనా ?

శత—(తనలో) రామకృష్ణులు సత్రాజిత్తుని ద్వేషించునటులఁ జేయ వచ్చినందులకుఁ దగిన సమయ మిపుడే దొరకినది. (ప్రకాశము గా) నిజముగాక మఱియేమి.

కాశి—[శతధన్వునుద్దేశించి తనలో] అదియేమోకాని వీని మొగముఁ జూచినప్పటినుండియు వీఁడుమిత్రద్రోహివలెఁ గన్పట్టుచున్నవాఁడు.

బల—[క్రోధముతో] ఓరీ! ప్రసేనాగ్రజా! అహంభావహృదయా!

శా॥ ఏమేమీ? మముఁదూలనాడుటకు జంకేమాత్రమున్ లేదె!మా
సామర్థ్యంబు లెఱుంగవా! కనవొ! కంసధ్వంసిపై నిట్టి యు
ద్దామప్రస్ఫుటనింద మోపఁదగునే! త్వద్ధైర్యదర్పోన్నతుల్
మామ్ముందాఁగునె! సాహసంబెటులసంప్రాప్తించెనిందింపఁగాన్॥

శత—బలరామాదులఁ దృణప్రాయులుగ నెంచకుండిన వాఁడిటులఁ బ లుక సాహసించునే

కాశి—శతధన్వా! అతఁడు నీప్రియమిత్రుండు కాఁబోలునే. నీవైన నేల బుద్ధి చెప్పవైతివి!

శత—కౌశికా! ధనవిహీనులకు ధనమబ్బిన నల్పుల కధికారము సంభ వించినను బాలురకు రాజ్యాధికార మేర్పడినను హితవాక్యంబుల నంకుసేయుదురా?తమయొజ్జలనైనఁగన్నెత్తిచూచి పలుకరింతురా?

బల—[సత్రాజిత్తు నుద్దేశించి క్రోధముతో]

మ॥ ఖలుషప్రభావ నొనర్చితో! మతిచెడన్ గంజాయిగైకొంటివో
బలవంతంబగు గాలిసోఁకెనో! సురాపానంబెమైద్రిప్పెనో!
తులువా! యట్టులఁగాకయున్న ననుజున్ దూషింతువేనీవు? లో
కులునిందున్గలనిక్కమున్ గనిన నీకున్ నిల్వఁదావుండునే!॥

శత— నిజానిజంబులు లోకు లెఱింగిన పిదప వానికి నిలువదావున్ననూ లేకపోయినను మీమిత్రుండనని పేరుపెట్టుకొనిన నాకేతలయెత్తి తిరుగ సాధ్యముగాకున్నదే!

మ॥ కలుషాత్ముండవినట్లు నల్వురును వక్కాణింతురేకాని యిం
దలినత్యంబు గ్రహింపరౌరి తెలుపన్ దండింపరైరెవ్వరున్
కులగోత్రమ్ముల నెంచకీపగిది వాక్రువ్వంగఁ జేకొన్న యా
ఖలుశిక్షింపమి మీకు మీయశమిఁకన్ గాపాడవీలుండునే॥

కౌశి—ఓయీ! శతధన్వా! నీవాగ్ధోరణిఁజూడఁ గృష్ణసత్రాజిత్తుల నడు మఁదంపులఁ బెంచి వినోదింప వచ్చినటులున్నదే.

శత—[తనలో] నాయుద్యమమీతఁ డెఱింగెనాయేమి? [ప్రకాశము] కౌశికా! నీబ్రాహ్మణ చాపల్యఁపు మాటలఁ గట్టిపెట్టుము. పొట్టకూటికై చేరిన నీకుఁ బాయసముకావలెఁగాని యింత రాజస మెందులకు ?

కౌశి—పాయసముగాని రాజసమక్కర లేదేమి? కన్ను మిన్నెఱుంగక నేనెవరయినదెఱుంగక గ్రుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించు చందమున మాట్లాడెద వేమి?

శత—బలరామునిచెంత నుండుటచేతను, బ్రాహ్మణుండవు గనుకను నీదుండగము క్షమింపవలసి వచ్చుచున్నది.

కౌశి—[పక పక నవ్వి] లేకుండిన వెంటనే చప్పటులఁగొట్టి చప్పరించి యుందువుఁ కాబోలు. నీ మిడిగ్రుడ్లుచూచి నీ ప్రేలుడువిని జడియు టకు నే నాఁడుదాననను కొంటివా?

శత—అట్లనుకొనలేదు. పొట్టబట్టినయంత నెయ్యిద్రాగి వీధులవెంటఁ బొర్లాడు తిండిపోతువని తలంచితి.

కౌశి—కుక్క మొఱిఁగినరీతి నీవింక మొఱిగెదవేని యీబుడ్డిచెంబుతో నీతలఁ బగులఁగొట్టి యీ జందెంబుల నీ మెడఁజుట్టి పాగకుండఁ నోరు మూయించెదఁ జుమీ!

శత—కౌశికా! నల్లమందుమత్తుచే మైమఱచితివా? లేక యిది వంట సాల యనుకొంటివా?

కౌశి — కల్లుఁద్రాగి తచ్చనలాడుచుంటివని తలంచితి.

శత — [క్రోధముతో] ఆమాఁట మరలఁగూయుము.

[కత్తిదూసి కౌశికుని మీఁదికిఁబోవును.]

బల — [ఇర్వురను వారించి] శతధన్వా! క్రోధాయత్తచిత్తుండవై యీ బ్రాహ్మణునిమీఁది కీవేలపోయెదవు. కౌశికా! నీవూరకుండుము.

కౌశి — రామా! కానిమ్ము. ఈ పంచాంగపుఁగట్టతో వీఁపుమీఁద నాలుగు చేఱపులు చఱచి వీని పంచప్రాణమ్ముల నొప్పించెద.

బల — వయస్యా! మిన్నకుండుము. శతధన్వా! నిన్న మొన్నదనుక కృష్ణుండు సత్యసంధుండని వచించుచుండిన లోకులును సత్రాజిత్తు పక్షమవలంబించిరే!

సాత్య — నిర్హేతుకముగా నపనింద మోప సాహసించిన దుర్మార్గుని దూఱవలెఁగాని లోకుల దూషింపనేల!

కౌశి — శతధన్వా! ఇంకెగరకుము. అదిగో? మాకృష్ణుండిటు వచ్చుచున్నవాఁడు.

బల — [ప్రవేశించుచున్న కృష్ణునుద్దేశించి కోపముతో]

మ॥ దనుజారాతిగురించి దబ్బఱలు సత్రాజిత్తుఁ డెట్లాడె! కృ
ష్ణునిమాహాత్మ్యమెఱుంగఁడో! తలఁపడో! చోరక్రియన్ గాననాం
తని తమ్మున్ దునుమాడిదివ్యమణిఁ జెంతన్ జేర్చితీవన్న స
జ్జనులున్ నమ్మఁగలారె! వెల్వడదొకో సత్యంబు వేయేండ్లకున్॥

కృష్ణు — అగ్రజా!

మ॥ అనిశన్ నీవిటువానిపై నలుగనేలా! గోపభూజాని కి
మ్మనినో యామణినాఁడు! పిమ్మట నదృశ్యంబైన నాతండు దా
నిని నేనేకొనియుండవచ్చునని సందేహింపఁ దప్పున్నదే?
అనుమానంబొకచోటనుండదొకొ! ద్రవ్యంబుండ వేఱొక్కచోన్,

బల—చోరభయంబులేకుండ శమంతకమణిని యాదవనాయక సౌధాంతరసీమయందునిచి దినదిన ప్రవర్ధమానహిరణ్యంబుగొనుమని హితోపదేశంబుఁ జేసినందులకు నీకీయపకృతి గావించుటధర్మమే!

సాత్య—అన్నలారా! కులద్రోహియైనవాని దుష్కృత్యమ్ములగుఱించి యీధర్మాధర్మవిచారణ యేల?

మ॥ కులగోత్రమ్ముల నైన నెంచకిటులన్ గ్రోధ్వేక్షి వాక్రుచ్చునా
తులువన్ బట్టి వధించి సద్యశము తోడ్తో నిల్ప లేకున్న మీ
బలమింకేటికి ! పాణినాయుధములన్ బట్టంగనింకేల ! యీ
ఖలుపక్షంబెవహించి సత్యమును వక్కాణింపరై రెవ్వరున్॥

శత—వత్సా ! పిన్నవాఁడవైనను మాకెల్లరకు సిగ్గువచ్చునటులఁ బలుకుచుంటివే!

కాశి—శతధన్వా! మాకనియెడవేల ? నాకనుము.

సాత్య—ఉ॥ వానివధింపఁగూడదనుభావన మీకుదయించెనేని నా
కానతియిండు నేనరిగి యాతనిఁ జెక్కలఁ గట్టితెచ్చి య
జ్ఞానతమోభరంబు దిగఁజారఁగఁ జెంపలు వేసి పంపెదన్
మానముదీయఁదల్పెడు మానిసిఁజంపినఁ బాపమున్నదే॥

కాశి—ఇంక మీరుపేక్షించిన యెడల యమదండమువంటి నావెదురుకట్టితో వాని తలసహస్ర శకలంబులఁగావించి యీసత్రాజిత్తునకు, నాతని మిత్రుండగు నీశతధన్వునకును బుద్ధి వచ్చునటులఁ జేసెదను.

కృష్ణ—వయస్యా ! తమ్ముఁడా ! మన మిప్పుడీరీతి నాచరించితిమేని జనులందఱు వానిపలుకులనే విశ్వసించి మనల దూఱనారంభింపరే! మణిని సాధించి యపనిందఁ బాపుకొనఁ బ్రయత్నింపవలెఁ గాని సత్రాజిత్తుని వధించిన మనకేమియశము చేకూరును.

కాశి—ఆదినుండియు మనశాంతమే మనకొంపద్రవ్వుచున్నయది.

శత—ఎవ్వరో యెత్తుకొనిపోయిన మణిని నీవెట్లు సాధింపఁగలవు?

కృష్ణు—శతధన్వా! కృష్ణునకు సాధ్యముకాని కార్య మొకటి గలదా!

కాశి—(తనలో) కొంపద్రవ్వి వీఁడెత్తుకొని పోలేదుగదా? ఈ దేబె కంత తెలివియా! (ప్రకాశముగా) నీయంతటి మిత్రుండుండఁ గృష్ణుం డేపని సాధింపఁజాలఁడు.

శత—ఏమి నేసినను నీవంటి వేడుక చెలికాఁడు సేయవలెఁగాని నావంటి మిత్రుం డేమి సేయఁగలఁడు?

కాశి—ఇచ్చకములాడి కొంపలనార్పఁగలఁడు.

కృష్ణు—మిత్రమా! నీకీసంశయ మేల?

ఉ॥ కాంచెద నెల్లదిక్కులఁ; జెగల్చెదలోకచయంబు వార్ధులిం
కించెద; శత్రువర్గముల గెంటిజయించెదఁ; గూపముల్ పరీ
క్షించెద గోత్రగర్భములఁ జించెద; దివ్యశమంతకంబుసా
ధించెద; నింబసూనునకుఁ దెచ్చి యొసంగెద నిందఱిందఁగాఁ॥

శత—ఏమో! ఏమి తెచ్చెదవో! జరాసంధాదులఁగూడి నీపైనదం డువిడువఁ బ్రయత్నించుచుండిన సత్రాజిత్తునితోఁ బోరెదవా! మ ణినే సాధించి తెచ్చెదవా?

ఒల—జరాసంధాదు లరుదెంచిన నేమి? ఫాలాక్షుండె త్రివచ్చిన నేమి? ఎట్టులైన మణిసాధించి సత్రాజిత్తునకుఁదగిన బుద్ధిచెప్పకవిడువము సుమీ!

కృష్ణు—మిత్రమా! శతధన్వా!

ఉ॥ ధరణీగర్భముత్రుంగినన్ బవనుఁడంతార్ధానమైపోయినన్
జరమాద్రిన్ జలజప్రియుండొడమినన్ సప్తాంబుధుల్ ప్రుంగినన్
స్థిరగోత్రావళి దిద్దిరన్ దిరిగినన్ దిగ్దంతులల్లాడినన్
దిరుగన్ నేరని మత్ప్రతిజ్ఞ నిపుడే నేనేగి చెల్లించెదన్॥

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

సాత్రాజితీ పరిణయము.

చతుర్థాంకము.

(జాంబవంతుని పర్వతము.)

కృష్ణు—బళిరే! ఈనగరాజ మెంత రమణీయముగానున్నది!

మ॥ స్ఫుటమై గైరిక ధాతు కాంతిమయమై భూజవ్రజాకీర్ణమై
దిటమై యున్నత శృంగమై యచలమై దివ్యౌషధీ స్థానమై
కటక ప్రస్రవనిర్ఝరౌఘయుతమై గండోపలాగారమై
చటులోగ్రోరగ సత్వసంభరితమై శైలంబు రాజిల్లెడున్॥

(గిరినివిలోకించి) దరీద్వారంబున నుండి ప్రజ్వరిల్లుదిగంత దంతురంబైన యీ యుజ్వలకాంతి యేమై యుండును!

మ॥ శితమార్తాండ కరప్రభాభరణ చంచద్భూరిరుగ్ధామమై
తతమాణిక్య రుచిప్రపాటితగుహాంతర్భాగగాఢాంధమై
సతతోద్భూత సువర్ణకాంతి మయపూజ్యప్రాంతభూభాగమై
ప్రతిభాచ్ఛాదిత దృగ్విలాసమగు భాస్వత్తేజమేమానొకో!

(గుహాను బరీక్షించి) ఆహా ! ఏమి నాయదృష్టము !

మ॥ ఘననిందాస్పద సచ్ఛమంతకమణిన్ జన్గొమదిన్ గోరి కా
ననసీమన్ దిరుగాడి నేడమిత దైన్యంబందుచున్ జాంబవం

తు నివాసంబున కేగ దానిఁగను సంతోషంబు చేకూరె; మ
ర్త్యునియత్నంబున నెట్టిసాహసపుఁగోర్కుల్ గాని యీడేఱవే!

దాది—"దొంగ దొంగ" (అని యఱచును.)

జాంబ—(కోపముతో)

మ॥ సరసీజాప్తునిరశ్మియైన విలసచ్చంద్రాతపంబైన శ్రీ
హరియైనన్ గనరానిమద్బిలము డాయన్ వచ్చినీవేల త
స్కరవృత్తిన్ జొరఁబాఱ నెంచితివి! లేశంబున్ వినన్ లేదె భీ
కరభల్లూకవరోజ్జ్వలప్రథితదోః కాఠిన్యమీ వెప్పుడున్॥

కృష్ణు—వనచరధీర!

మ॥ ధనలోభాన్వితనీచమానసుఁడనై ధర్మంబు వ్రోనాడి య
న్యునిసొమ్మంచును లేశమైన మదిలోనూహింపలేకుండ నే
మనుచున్ దొంగిలియాశమంతకము వేలాడింతువుయ్యాలకున్
మునునీవెన్నఁ డెఱుంగవే దనుజనిర్మూలోగ్రచక్రోద్ధతుల్॥

జాంబ—ఓరోరి కపటోపాయధురంధరా! దేవకీగర్భభారభూత!

చం॥ వనతలమందునీమణిని వాత్రగహించుచునొక్క సింగమే
పునఁ బరుగెత్తుచుండఁ బరిపూర్ణబలంబున దానిఁజంపి దీ
నినిగొనఁజౌర్యమా నె! నవనీతముఁ గొల్ల గొనంగఁజూచునా
తనికిది ధర్మమియ్యది యధర్మమటంచు నెఱుంగ శక్యమే!

కృష్ణు—వృథాకంఠశోషణమేల! రణమొనర్చెదవొ! లేక మణినిసమ
ర్పించి సాష్టాంగ నమస్కారంబు లాచరించెదవొ చెప్పుము.

జాంబ—ఏమేమీ! రణమియ్యకున్న నీకు మణినిచ్చి నమస్కారం
బొనర్పవలెఁగా!

సీ॥ పదియారుపక్కలై పడునట్లు పడఁదన్నఁ
బసలేకపడియుండు బండిగాను
క్షణకాలమున నన్నుఁ గసిదీరఁగై కెత్తఁ
జేష్టదక్కినయట్టి శిఖరిఁగాను

మర్దించి పెనుగాళ్ళ మట్టగింపఁదలంప
బలహీనమైన సర్పంబుగాను
బెదిరించియదలించి వేధించి తఱుమంగఁ
గసవుమేసెడు నొక్కకదుపుఁగాను
తే॥ గీ॥ స్కందునకునైనఁ బాకశాసనునకైన
ధాతకైనను వానిముత్తాతకైన
భల్లమైనట్టి భల్లూకవరుడఁగాని
నీకు జోహారులొనరింపఁ నెలఁతఁగాను॥

కృష్ణు—శత్రుగజకంఠీరవుండగు నీకృష్ణుండుమాత్రము నీబెదరింపులకు జడియుననుకొంటివా!

సీ॥ చెప్పరించిరసంబుఁ జెట్టనదిగ్రమింగ
వనినుండు చిఱుతేగిపండుగాను
పరుగులెత్తుచువచ్చి పైపైకి నెగఁబ్రాఁక
నచలత్వమున్గొన్న యగముగాను
కసిమసంగెడుశక్తి గ్రక్కున నెగఁబీల్చి
పొలివుచ్చఁ జీమలపుట్టఁగాను
నీరూపముంజూచి నివ్వెరపడిభీతి
నురుకంగ సామాన్యనరుఁడఁగాను
తే॥ గీ॥ కృష్ణుఁడన నెవ్వరంచని మొగిరిపడెదు
చండతరఘోర దుస్సహచక్రధాటి
దైత్యసంహారమొనరించి ధర్మములను
బ్రోవవచ్చిన యవతారమూర్తినేనె॥

జాంబ—ఏమీ! నీవవతారమూర్తివా! (నవ్వి) నీవేయవతారమూర్తివయిన లోకంబులు తలక్రిందుగాకుండునా! అమరావతి లంకాపురిగాకుండునా?

కృష్ణు—మణినిచ్చెదవా! లేకున్న నీదుర్మదము సంగ్రామరంగంబున వదలింపమనెదవా!

జాంబ—స్వసామర్థ్యస్తోత్రప్రియుఁడా! దంభోపాయహృదయా! రణరంగం
బున నేమనితలంచితివి!

సీ॥ అస్త్రశస్త్రాళితో నరిఁదోలవలెఁగాని
యాలఁగోలనదల్చు నాటగాదు
పోటుబంటులతోడఁ బోరాడవలెఁగాని
యబలలతోడ సయ్యాటకాదు
బలదర్పములమించి నిలుచుండవలెఁగాని
పరుగిడిచెల్లెక్కవలనుగాదు
సింహనాదమొనర్చి ఛేదింపవలెఁగాని
మురళి శత్రులగెల్వఁ దరముగాదు
గీ॥ వైరిబలమెల్ల వెలిపుచ్చవలెనుగాని
గొల్లపల్లెఁబడి కొల్లగొనుటకాదు
వెన్నప్రుచ్చిలు గజదొంగ! వెఱ్ఱివాడ?
సంగరంబేడ! నీబోంట్లు సలుపుటేడ॥

కృష్ణ—భల్లూకాధమా!
తే॥ గీ॥ పగఱసాధింపఁగలిగిన బలములేని
వృద్ధయోధుఁడవనియెంచి యింతదనుకఁ
జూచిచూడకయుఁ బ్రేలంగఁజొచ్చినావె
శక్తికలదేని సమరంబు సలుపరమ్ము॥

జాంబ—చూచిచూడక నీవేమిసేయఁగలవు!

మ॥ రణరంగంబున దోఃప్రతాపమున హోరాహోరిపోరాడు పా
పవశాలంబున నీకుమారతయు మద్వార్ధక్యముం గానవే!
తృణలీలన్ నినుఁ బాఱఁదోలనె యనిన్ జృంభించిపైకొన్న చో
ఘనబాహాబలుప్రోల బీరములఁ బల్కన్ సిగ్గులేదే మదిన్॥

కృష్ణ—(నవ్వుచు) ఓయీ! నీబలాబలంబులు నేనెఱుంగనివిధమా?
నిన్ను నేనెఱుంగనా?

మ॥ ఖలదైతేయుల రామరావణసమాఘాతంబునందీవు దో
ర్బలశక్తిన్ గెలువంగజాలక భయభ్రాంతుండవై లేవె! నీ
బలముల్ జేవయు నేనెఱుంగనివియా? భల్లూకరాజాధమా!
కలదే నీకొక కోటికిన్ గలుగు సంగ్రామైక సామర్థ్యముల్॥

జాంబ——ప్రేలరీ! రణరంగమర్యాద నతిక్రమించి నోటికివచ్చినట్లు వద
రెదవేమి! దైత్యాళిదుర్నయమావేళనణంచినది లేనిదినిన్న మొన్న
కన్నులు దెఱచిన నీకెట్లు తెలియును?

ఉత్సా॥ చిన్నవాఁడవంచునిన్నుఁ జెండకుండవీడినన్
కన్నుమిన్నుఁగానకుండఁ గాఱులాడెదేలరా!
అన్నగారియన్నవైన నాత్మజారివేనియున్
వెన్నుదన్ని ఱొమ్ముగ్రుద్ది బింకమూఁచివైచెదన్॥

(కృష్ణుఁడు, జాంబవంతుఁడు, నేపథ్యమునఁ బోరాడ జాంబవం
తునిఁ గృష్ణుడు తరుముకొనివచ్చును)

జాంబ——(కృష్ణునికాళ్ళపైఁబడి అంజలిమోడ్చి)

మ॥ ధరణీజాతను లక్ష్మణున్ గలసి కాంతారంబునందుండి ని
ష్ఠురలీలన్ ఖరదూషణాది దనుజస్తోమంబు ఛేదించి వా
నరులన్ గూడి పయోధిదాఁటెచని లంకన్ జొచ్చి పౌలస్త్యకం
ధరముల్ గూలిచి పత్నిఁగొన్న రఘునాధస్వామి రక్షింపవే!

దండకము.

దేవాదిదేవుండవై నిర్వికారుండవై సర్వభూతాంతరంగప్రచా
రుండవై యప్రమేయుండవై యాదిమధ్యాంత శూన్యుండవై యద్వి
తీయుండవై వేదవేద్యుండవై భక్తసందోహ వాంఛాసమూహాను
సంధానచిత్తుండవై దుష్టసంహారకార్యార్థ తత్కాలయుక్త స్వరూ
పుండవై రామచంద్రుండవై కాశ్యపీభారముల్ బాపఁ గృష్ణావ
తారుండవై యున్న గోపాంగనాచిత్త సందోహచోరా! దయా
సాంద్ర! ధీరా! యదుక్ష్మావరా! నిర్మలాకార! యజ్ఞానవారాశిలో
మున్గుచున్ యుష్మదర్థోక్తులైనన్ గ్రహింపంగలేనైతి దుర్భాషలన్
బ్రేలితిన్ దప్పుగావించితిన్ నీదుదాసానుదాసుండ వన్యస్వభా

భావుండ దీనుండ నన్నుఁ గృపఁ జూడవే ! మ్రొక్కులాలింపవే! నన్నురక్షింపరావే నమస్తే నమస్తే నమః॥

కృష్ణు—అచ్ఛాగ్రణి! నీకింతదైన్యమేల? తొల్లి రామావతారంబున నాతోఁడఁ బెనుగులాడఁగోరిన వరంబు మఱచితివే?

జాంబ—మహానుభావా! అయ్యది జ్ఞప్తికి వచ్చినదిగాని మీరాకకుఁగతంబేమి?

కృష్ణు—భల్లూకధీరా ! ప్రసేనునిజంపి శమంతకమణి నేనే సంగ్రహించినట్లు వచించుచుండినసత్రాజిత్తున కామణినెట్టులైనసాధించి యిచ్చి యాయపనింద నివారించుకొన వచ్చితి.

జాంబ—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమీ! కృష్ణభగవంతునిమీఁదనే సత్రాజిత్తపనిందమోపెఁగా ? అటులయిన నీ శమంతకమణితోఁడ నాసుతయైన జాంబవతిని భార్యగాఁగైకొనవేఁడెద.

కృష్ణు—అటులనే గ్రహించెద. (అందఱు నిష్క్రమింతురు)

సాత్రాజితీపరిణయము.

పంచమాంకము.

విష్కంభము.

కాశి—అబ్బా! కాలిలో విరిగినముల్లేకాని విరుగనిముల్లు లేదుగదా. అదేమి పాపమోకాని కృష్ణుండచ్చటఁ గానరాకుండె, అక్కటా! భక్తవత్సలుండైన లోకబాంధవుని యనుగ్రహంబున సత్రాజిత్తుచే నార్జింపఁబడిన శమంతకమణిని నందనందనుఁడె యపహరించెనని దురాత్ముండైన శతధన్వుండింకను బేలుచున్నాఁడే! శాపోపహతుండైన చవితిచంద్రుని జూచుటచేతఁగదా యీ వసుదేవనందనునకిట్టి నీలాపనింద సంభవించినది! ఔరా! శాపమహిమ! ఎంతటివారినైన బాధించునుగదా! (ముందుఁజూచి) అదిగో! అనతిదూరంబుననే సత్రాజిత్తుని యుద్యానవనంబు గనిపించుచున్నది! నేవిన్నయటుల దేవకీసుతుఁ డచ్చట నుండెనేమో పరీక్షించెదనుగాక! (అని నిష్క్రమించును.)

ఉద్యానవనము - ప్రవేశము - సత్య - వసంతిక.

సత్య—చెలీ! ఈకన్నియపై విరాళిగలిగి యేనాటికైన శ్రీకృష్ణుండిచ్చట కరుదెంచునే! అమ్మహాత్ముఁ గనులారఁ జూచుభాగ్యంబబ్బి యెప్పటికైన నాకోర్కి లీడేఱునే!

వసం—నెచ్చెలీ! దీనికై నీవింత విచారపడనేల?

సీ॥ సాంకవామోది! నీ చేనువు నేకుఱకున్నఁ
జిలుకకూఁతకు గుండె చెదరువనఁడె
చాంపేయనాస! నీ సరసఁ జేరకయున్న
భ్రమర ఝంకృతిసైఁప భారమనఁడె
కాలాహివేణి! నీ కరముఁ బట్టకయున్న
మలయానిలునిదాడి నిలువననఁడె

పూర్ణేందువదన! నీ ముఖముఁ జూడక యున్న
వనజబాణునిబారి బ్రతుకననఁడె
అతనిచెంతకు దూతినై యరిగినపుడె
యిన్ని ముచ్చటలాడిన కృష్ణమూర్తి
సాంద్రతరకీర్తి జగదేక చక్రవర్తి
నిన్నుఁ బెండ్లాడకుండునే నీరజాక్షి॥

సత్య—పూర్వమటులన్నను నాజనకుం డామహానుభావునిపై నునిచిన యపనింద సహించి నన్నిప్పుడు వివాహమాడునె?

మ॥ జనకుండాడిన మాటలన్ బరులు పూనన్ గ్రుచ్చినట్లెంచి చె
ప్పినఁ బ్రేమన్ విడనాడి నాయెడల గోవిందుండు గోపించునో
ననునిందించునో! లేక నాచెలిమికానందించి రక్షించునో
మనమందేమితలంచునో! యిటుపయిన్ మత్సౌఖ్యమెట్లుండునో॥

వసం—నీజనకుండు తప్పిదమొనర్చిన నీవేమి చేసితివి?

సత్య—నేనా నిర్భాగ్యునియింట జన్మించుటయే పెద్దతప్పు.

వసం—రుక్మి మున్నగువార లపకృతిగావించిన రుక్మిణీదేవిని బలరామానుజుండు పరిణయమాడ లేదె?

సత్య—రుక్మిణీదేవియంతటి యదృష్టము నాకీ జన్మంబునఁ బట్టునఁటె.

ఉ॥ ఎప్పుడు నామనోరమణుఁ డిచ్చోటికి వచ్చెడు; వచ్చినన్నుఁ దా
నెప్పుడుపాణినిమ్మని యపేక్షఁ గోరెడుఁ గోరి ప్రేమతో
నెప్పుడుఁ గౌఁగిలించి మనసిచ్చెడు; నిచ్చి సుమాస్త్రబంటుగా
నెప్పుడొనర్చి యివ్వనితనేలెడు; నేలి ముదంబుగూర్చెడున్॥

వసం—ఆహారవిహారహారంబులనొల్లక నీ విట్లేల తపించెదవు.

సత్య—ఉ॥ హారములేల? కాననవిహారములేల? ఫలమ్ములేల? ఆ
హారములేల? మేలికనకాంబరముల్ ధరియించుటేల? కా
సారములేల? పుష్పశరుసాయకపంక్తికిఁ దూలి కృష్ణ నా
కారముఁ గాంచ డెందమున గాసిలుకన్యకుఁ బల్లవాధరా॥

వసం—చెలీ! మగవారలపొందుగోరి మగువలిటుల విలపింపఁదగునే?

చ॥ పొలతి వికావఁటమ్మ ! పుప్పుఁబోఁడులు నీవలెఁబూర్వమెందఱో
వలపునఁజిక్కరమ్మ ! తమబాళినిటుల్ ప్రకటించిరమ్మ ! కాం
తులవలపింపరమ్మ ! తమిఁదూలుట లేఁతగదమ్మ ! తోఁడికొ
న్యలువినినవ్వరమ్మ ! పరిహాసఁపుఁజేతల మానుమమ్మరో॥

నేఁగలవరించినటుల నీయూరామముఖమ్మున నీమనోరమణుండుఁ
గానవచ్చునేమో పరీక్షించెదము రమ్మ.

సత్య—అవ్వి స్వప్నవార్తలుగదా?

వసం—కలలోనివార్తలెల్లప్పుడుఁ గల్లలగునా? త్రిజట కలరించిన
దబద్ధమయ్యెనా ! హరిశ్చంద్రునికల తప్పిపోయెనా ! దేశకాలపా
త్రంబులఁబట్టి దైవయోగంబులు గలలందుఁ గన్పట్టుచుండవే?

సత్య—అటులైన నచ్చటగుడిలోనున్న యామహేశ్వరినిధ్యానించి
పోవుదము (అంజలిమోడ్చి)

ఉ॥ రాణి! జగద్విహారిణి! నిరంజనరూపిణి! కీరవాణి ! గీ
ర్వాణీ! సతీమణీ! శ్రితవిపచ్చయశోషిణి! నీలవేణి! శ
ర్వాణి! కృపావిభూషిణీ! యరాతివిదారిణి! భద్రపాణి! క
ళ్యాణి! దయారసంబున మురాంతకుఁజూపవె! నన్నుఁ గావవే!

(ప్రవేశము- —కృష్ణుడు—కౌశికుఁడు)

కృష్ణు—ఆహా! ఈయూరామ మెంతమనోజ్ఞముగా నున్నయది!

చ॥ సరసరసాలసాలసుర సాలతమాలమహీరుహాళితోఁ
బరభృతశారికాచటకబంభరకీరమయూరసూక్తితోఁ
సరసిజమల్లికామధురసాగణికాసుమనోలతాళితోఁ
సురుచిరమైన యివ్వనముఁజూచిన నందనమేలచూడఁగాఁ

కౌశి—నందనోద్యానమని పేరుమాత్రమేకాని యందేమున్నది. నశ్యా
మునకు నాలుగు పొగాకుకాఁడలైన దొరకవు గదా!

కృష్ణ—ఆహా! చూచినకొలఁది యీవనరాజము నాడెందంబున కెన్నియో మహిమాతిశయంబుల స్ఫురింపఁ జేయుచున్నదే! ఎచ్చటఁ జూచినఁ బ్రేమానుబంధ బంధురంబై, యవర్ణనీయ లావణ్యప్రదేశంబై, లక్ష్మీనివాసయోగ్యంబై, హృదయానందకరంబై, శోభిల్లుచుండిన యిట్టి మహత్తరారామంబులఁ జూచియే పెద్ద లెందఱో యహింసాపరమోధర్మ యను నీతినిఁ గనిపెట్టి యుందురు. భగవంతుండు దయామయుండనియు, సకలాంతర్యామి యనియు, జ్ఞానులు వర్ణించియుందురు. ప్రకృతి సౌందర్యంబునకు మించిన సౌందర్యంబు లేదని సత్కవులు నిరూపించి యుందురు; దేహంబ నిత్యమనియు, జీవుండు నిత్యుఁడనియుఁ గర్మ పరిపక్వమునఁ జేసి జన్మాంతరములొందుననియుఁ గర్మఠులు చెప్పియుందురు. ఆనందో బ్రహ్మ యనియు, వేదాంతులు నొక్కి వక్కాణించి యుందురు. వనరాజమధ్యంబుల నిలిచి తపంబాచరించు వారలకు భగవానుండు సాక్షాత్కరించునని జితేంద్రియులు గనిపెట్టియుందురు. బళిరే! బ్రహ్మజ్ఞానబోధన సాధనమ్ములనఁ బరగు శృంగారవనంబుల నలరారుచున్న యీభరతవర్షంబునకు సరియైన యలంకారసీమ మఱియొకటి గలదా!

సీ॥ శాబకంబులు ప్రేల శాఖలపై దాఁటి
పండ్లు చేకొనియాడు ప్లవఁగగణము
పేమాఱు నెలుఁగెత్తి పిలుచు పిల్లలఁ జేరి
మేఁత పెట్టెడు కీర మిథునగణము
పలురంగుల హొరంగు ప్రకటించు పురివిప్పి
నృత్యంబు సల్పెడు నెమ్మిగణము
ప్రతిబింబమీక్షించి సతియంచు భ్రమియించి
జలములో దూకెడు చక్రగణము

మూతిసారించి యొండొంటి మూపురంబు
కరుణ నాకుచుఁ బరుగిడు హరిణగణము
గలిగి వర్ధిల్లు నివ్వనిఁ గాంచు కొలఁది
నాస్తికుండేని దైవంబు నమ్ముఁగాదె!

కాశి—అదియొక గొప్ప సంగతియా! ఈప్రదేశము వీక్షించిన విరాగి రాగిగాకుండునా! అనుకూలనాయకులైన దక్షిణనాయకులు గాకుందురా!

కృష్ణు—(ఆశ్చర్యముతో) విదూషకా!

మ॥ నడుమల్లాడఁగఁ జిన్నిగ్రొంజెమట మేనన్ దళ్కు లీనంగఁ బా
వడజీరాడఁగ మందహాసరుచి తేవన్ మోవిరాణింప వా
ల్జడ వ్రేలాడఁగ ముంగురుల్ వదనకంజాతంబునందాడఁ బు
త్తడిజూకాల్ చెవిచిందులాడఁజను నాతన్వంగిఁ గన్గొంటివే॥

మిత్రమా! ఇదేమిచిత్రము! నాఁడు మనకడకేతెంచిన వసంతికయు నానెలఁతచెంత నరుదెంచుచున్నయది! బళిరే! ఏమి యారామామణి సౌందర్యము!

ఉ॥ కన్నులుచేరెడేసి; కచకాండముఁజూచిన బారెడేసి; కౌ
నన్నను కానరాదు; నడయా! గజరాజమదల్చు నౌర యా
క్రొన్ననబోఁడి యెవ్వరో? యరుంధతియో? శచియో? భవానియో?
పన్నగనారియో? రతియొ? భారతియో? జలజారి కాంతయో?

కాశి—మతే! వారెవ్వరుఁగాదు. ఎప్పుడుగాంచిన గ్రుడ్లుమిటారించి చూడడమే కాని దేవతాస్త్రీలఁ బుఠమేసినను తెప్పలల్లార్పఁగలరే?

కృష్ణు..విదూషకా! వారెవ్వరుఁగాకున్నఁ తళుకుతళుకని బెళుకు చూపుల నలరారుచున్న యవ్వనితామణి యెవ్వరై యుండును?

శా॥ భూలోకంబున సంచరించుతమితో మోహంబెరూపొందెనో
బాలారత్నము గాధినందనుఁడు రంభన్ మీఱ సృష్టించెనో
ఆలోచించి నిశాచరుండొకఁడు మాయాకారమున్ దాల్చెనో
లోలాక్షిన్ విధిచేసియున్న నొకఁటన్ లోపంబులేకుండునే॥

కాశి—అబ్బే ! వారునుగాదు. నీయెముకలు గొఱుకఁబుట్టిన కన్య సుమీ!

కృష్ణు—అది కన్నెయా?

ఉ॥ కన్నియయొ? కాదుకాదు కనకంబున జేసినఁ బొమ్మయేమొ? కా
దన్నను మించుఁదీవె యిటులొప్పులకుప్పఁగ నుప్పతిల్లెనో
కన్నెలనెందఱన్గనము! కన్నులకున్ మిఱుమిల్లుగొల్పు నా
వన్నియయా బెడంగుగలవారల: గంటిమె ముజ్జగంబులన్.

(వనంతిక, సత్య, సమీపమునఁ బరిభ్రమింతురు)

కృష్ణ—మాయురే! ఏమి యాయన్నులమిన్న వన్నె. కాంచినకొలఁది కన్నులు చెదరుచున్నయవే. ఇంతచక్కఁదన మెందైన వింటిమా! కంటిమా! కలవరించియైన నుంటిమా!

కాశి—కృష్ణా ! వినకేమి! కనకేమి! కలవరించకేమి ! రావియాకులవంటి కన్నులను, దబ్బపండ్లవంటి దవడలను, నిమ్మపండ్లవలె నిగనిగలాడు శరీరకాంతిఁ గలిగి కన్నులు ద్రిప్పుచు, బెదవి విఱుచుచుఁ జేతులనాడించుచుఁ, బైఁటసవరించుచు, ముసిముసినవ్వు నవ్వుచు, నొయ్యారంబుగాఁ గులుకుచున్న యావసంతిక కంటెనెక్కువసౌందర్యవతియా?

కృష్ణ—విదూషకా! నీ పరిహాసాలాపంబులకేమిగాని యా సుందరిఁ దిలకించిన భీష్మునంతటివాఁడైన దానికి దాసానుదాసుండుఁగాఁడె! ముక్కుమూసికొని జపించు వెఱ్ఱిమునులైన నామోహనాంగియింటఁ బెట్టని బంట్లుగారె! వేయేల? రంభయైన సంరంభంబునొందదే!

ఉ॥ తీరిచినట్లు కన్బొమలు దిద్దినయట్టులఁ గన్నులుండి శృం
గారమె రూపమెత్తెననఁ గన్నులపండువ సేయుచున్న యా
వారిజనేత్ర యెవ్వనికిఁ బాణినొసంగుచుఁ బ్రేమమీఱ సం
సారముఁ జేయునో యతనిజన్మమె జన్మమనంగఁ జెల్లదే॥

కాశి—వానిది కాదు. వానిచెంత విదూషకునివలె నుండువాని జన్మయే జన్మ.

కృష్ణ—విదూషకా! అదియే మోకాని యీ మోహనాంగిఁ నవలోకించినదాదిగా నామనంబు నవనవప్రోన్మేష వికారంబుఁ జెందుచు

న్నయదె! ఈభామ, యీయభిరామరామ, యీ లేఁబ్రాయంపు లేమ, యీలావణ్యసీమ, యెవ్వరై యుండును.

కాశి—ఆమె సాత్రాజితిసుమీ!

కృష్ణు—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమీ! ఈకన్నియ సాత్రాజితియా?

సీ॥ మణిహరించితినంచు మఱిమఱినుదూఱు
పరిపంథిసుతయె! యీవన్నెలాఁడి
తనతండ్రి దౌష్ట్యంబుఁ దలపోసి విలపించు
ధీమంతురాల! యీకోమలాంగి
శతధన్వునకునీయ సంసిద్ధమైయున్న
కన్యకామణియ! యీకంబుకంఠి
మనసారననుఁగోరి తనదూతఁబనిచిన
ముద్దరాలొకొ? యీముద్దుగుమ్మ
వలచికృష్ణుండు దనకేలు పట్టకున్న
బ్రతుకననినట్టి చెలియ? యీభ్రమరవేణి
ఎవ్వరెవ్వరోయంచు నేమేమొతలఁప
గడకు నాకునై కానట్టి కన్యయగునె॥

కాశి—అయినట్టు కానట్టుగా నున్నది గనుక నే గుటకలు మ్రింగకుండ ముందుగా వెళ్ళఁబెట్టితిని.

కృష్ణు—విరోధునిసుతయైన నేమి! తండ్రి తప్పుగావించినఁ దనయ యేమిసేసె.

కాశి—పాము పుట్టము, పడగ పగయునా? ఈబిడ్డమాత్రమా తండ్రియంతటిది కాదేమి?

కృష్ణు—అటు లనెదవేల?

తే॥ గీ॥ పితయుఁ బగఁబూని యుండిన బిడ్డలమిత
మిత్రభావముతోనుండి మెలఁగుటరుదె

హేమకశిపుండు హరియన్న నెగిరిపడిన
నతనిగొల్వఁడె భక్తిప్రహ్లాదుఁ డెపుడు॥

(తిరుగుచున్న సావిత్రిని నుద్దేశించి) విదూషకా!

శా॥ నేలన్ వ్రేలిని వ్రాయుచున్ విసగుచున్ నిట్టూర్పులన్ వీడుచున్
వాలున్ జూపుల నిట్టట్లనుచుఁ జెంపన్ జేయి హత్తించుచున్
గేలున్ గేలునఁబూనుచున్ బలుకసందేహించుచున్ మెల్లఁగా
లోలోనేమొ తలంచుచున్ వెడలు నా లోలాక్షి వీక్షించితే॥

విరహోత్కంఠితవలె ముఖవిలాసంబు దలంగి యింతలోనిట్లగుటకుఁ గతంబేమి! ఓహో! వారిర్వురు నీప్రక్క కే తెంచుచున్నటులున్నది. అల్లిబిల్లిగా నల్లుకొనియుల్లంబునకుల్లాసంబుఁ గల్పించుచున్న యీ మల్లికామందిరంబునఁ దాఁగియుండి వారియుద్యమమేమో కనుఁగొనెదము.

(ఇర్వురు దాగియుందురు.)

సత్య—(ప్రవేశించి) చెలీ! నే నీ వనవాటిక నింకఁ గ్రుమ్మఱజాల.

ఉ॥ కోకిలమూఁక లేఁజిగురుఁగొమ్మలఁ గో యని కేరికూయ న
స్తోకఁపుఁదేఁటిదాఁటులిటఁ జుమ్మనుచున్ విరిదేనెలాని యు
ద్రేకముతోడఁబాడఁ జెవి వ్రీలఁగఁ జిల్కలఁగూయఁజేసి న
న్నీఁకఁగలంచుచుండె వనవీథిసుమాస్త్రుఁడు నిర్దయాత్ముఁడై.

వసం—చ॥ కినుకవహింపనేల పికకీరమధువ్రత యోధులార! మిం
చినతమిమిమ్ము మీకులపు శ్రేష్ఠులమా చెలి పెంచదమ్మ! యీ
సునవెపుడైనఁగానిమిముఁ జూచెనఁటమ్మ! సరోజబాణునం
దనమతిఁగొల్వదమ్మ భయదమ్ముగ మాసఖినేఁచ ధర్మమే!॥

కృష్ణ—ఓహో! యీ లేమ మరుబారికిఁ జిక్కినటులున్నదే! ఏమహాత్ముఁదలఁచి యీ లేమ యీ విరహపరితాపంబున గ్రుమ్మగుచుండెనో! ఆవలపు నామీఁద నేకలిగియున్న నాయదృష్టమేమనవచ్చును.

కాశి—చక్కనిచుక్కవలెనున్న యాపె చెలికత్తెకు, నన్ను దరికి రానిచ్చిన నాజన్మమే తరించునుగదా?

సత్య—తుంటవింటిచే నబలల వేధింప సాహసించు నాలక్ష్మీపుత్రు నిందింపవలెఁగాని యితరుల దూఱనేల?

కృష్ణ—(నేపథ్యమున)

మ॥ రమణీ దూఱకు లోకవారహితు ధైర్యస్థైర్యగాంభీర్య పు
ష్పమయాస్త్రాన్వితుసచ్చరిత్రుఁ ద్రిజగత్సంచారపారీణు స
ర్వమనీషివ్రజపూజితాత్ము సురసంరక్షార్థదత్తాంగు శ్రీ
కమలోపేంద్రతనూభవుల్ వివిధసత్కళ్యాణభూతుల్ మరుల్॥

సత్య—(ఆశ్చర్యముతో)ఎక్కడనో పురుషకంఠధ్వనివినఁబడుచున్నదే!

వసం—ఔనే! అది తప్పక శ్రీకృష్ణుని కంఠస్వరమే!

సత్య—చెలీ! పరియాచకములకు సమయాసమయంబులు లేవా!

వసం—పిచ్చిదానా! నేఁ గలవరించినటులఁ గృష్ణుం డియ్యెడ కేతెంచెనేమో చూచెదము రమ్ము.

కృష్ణ—(నేపథ్యమున) శమంతక నిందాకరుండననియైన శంకింపక నాయందింత పరిపూర్ణానురాగబద్ధయైయున్న యిక్కన్నె నే నుద్వాహమాడకుండుట దోషంబుగాదె.

సత్య—(కృష్ణునికై పరిభ్రమించుచు)

సీ॥ మందారమా! దీనమందారుఁజూచితే!
తిలక! వీక్షించితే తిలకనిటలు
పుండరీకమ! యేడి పుండరీకాక్షుఁడు
కుందమా! కనుఁగొంటె కుందరదను
వేణుద్రుమమ! కంటె వేణుగానవిలోలు
బహుళి! కన్గొంటివే బహుళిపాలు

మంగళ్యా! కంటివే మంగళ్యతస్కరు
బర్హామా! మెచ్చితే బర్హమాళి

కాశి—(రహస్యముగా) కృష్ణా! సాత్రాజితియిచ్చటికే వచ్చుచున్నటు లున్నది. నేఁదాగి నీవు బయల్పడుట కిదియే మంచితరుణము.

సత్య—గీ॥ వలపుగలవాఁడు వగకాఁడు వన్నెకాఁడు
ముద్దులను మూటగట్టెడు మోమువాఁడు
దాఁగడుగదమ్మ కోరి మీ తావులందు
మల్లెమొల్లలార! లతామతల్లులార!॥

కృష్ణు—(మల్లెపొదరింటనుండి వెలువడి)

శా॥ ఉన్నాఁడో కలకంఠి! పూఁబొదల నీయుల్లంబునొప్పించి నీ
వన్నెల్ వాసిదొలంగఁదోడ్పడిన యాపాపాత్ముఁడిచ్చోటనే
కన్నారన్ దిలకింపుమా! మదినినుల్ గామించి నీకంటె నా
పన్నుండై దపియించు కృష్ణు పరితాపంబార్పఁ బెండ్లాడుమా॥

సత్య—(సిగ్గుచేఁజంపకముచెంత కేగ వసంతిక నిష్క్రమించును)

కృష్ణ—మ॥ అనురాగస్ఫురణంబులై నిడుదలై, యబ్జాస్త్రబాణంబులై
వినయాలంకృతమూర్తులై తళుకులై భృంగౌఘతుల్యంబులై
ననుమెప్పించినదూతలై యలరు శృంగారంపు వాల్చూపులన్
నెనరుల్ జూపియు దాఁగెదేల! చెలియా! నీవాఁడనేఁగానఁటే॥

సత్య—(ఆచెంతఁబరిభ్రమించుచున్న భృంగరాజము నుద్దేశించి)

మ॥ వనజాతాక్షుఁడు పద్మనాభుఁడచటన్ వర్తింప రోలంబమా
కనులారన్ గనవేమి! సిగ్గుపడితో! కాకున్న నట్లేగవా!
ఘనరాగంబున స్వాగతంబడిగి సత్కారంబుఁ జూపింపవా
చనుదెప్పారఁగమీఁద ఝ్రాలి యమితోత్సాహాబ్ధిఁ గ్రీడింపవా॥

కృష్ణ—పువ్వులిహమా!

చ॥ నలినవరాస్యమందు దిలనానయునేత్రయుగోత్పలంబులున్
గలుగుటగాంచి విభ్రమవికారమునన్ జరియింపనేల! నీ
కులజులు కుంతలాళివలెఁ గూడరెయచ్చట! చెంతకేగి నా
వలపులఁదెల్పు దూతవయి వారిరుహాననఁ జూపరాదఁటే!

సత్య—(వెలువడి)

ఉ॥ చంపకనాసనేననుచుఁ జంపకమియ్యెడ నున్నదంచు యో
జింపక మల్లెపుప్పొదఁ ద్యజించుచు నాకడ కేగనేర్తువే?
మంపటిభృంగరాజమ? శమంతక తస్కరుఁడిందునేరిమో
హింపఁగఁ జేయఁజాలఁడని యింపుగ ఝంకృతిఁ దెల్పలేవఁటే!

కృష్ణ—తరుణీమణి! శమంతకతస్కరుండనని నాపై గోపింపనేల?

తే॥ గీ॥ మణిగ్రహించితినో! లేదొ మగువమిన్న
దైవమెఱిఁగెడుఁగాని యీ తరుణమందు
నిన్నుఁగొని దొంగనగుదు నీవన్నయట్లు

సత్య— చాలు సరసోక్తులరిగెద సత్యచరిత!॥ (పోఁబోవును.)

కృష్ణ—(వారించి)

చ॥ అలికులవేణి! నానుడుల కల్కవహించెదవేల? కొత్తతో
వలోయివి! నీ వెఱుంగనివి! పార్థివులెందఱో కానలందుఁ గ
న్యలఁగని పెండ్లియాడరె! సుమాస్త్రశరాళికి నోడినాడ; నీ
చెలిమిని గోరినాడ; నీకఁజెప్పెడిదేమి యనుగ్రహింపవే॥

సత్య—చ॥ సరసుఁడ! యేటిమాటలివి! చందనగంధులఁజూచినంత దు
ర్భరమరుతాపమొంది బహుభంగులవేడి భ్రమింపఁజేసి క
క్కురుతులుదీర నావెనుకఁ గొంకక వారల వీడునట్టి తుం
టరులను జూడమే? యెటులినమ్మగనో మగవారి కృత్యముల్॥

కృష్ణు—చెలీ! కలనైన, నవ్వులకైన, జలజాక్షులకడనైన, నాడిన మాట తప్పియెఱుంగని యీకృష్ణునిసహితముఁగాపురుషునివలె నెంచుచుంటివా?

చ॥ వెలఁదిరో! కృష్ణుఁడెందు నినువీడఁగజాలఁడు; నీయనుజ్ఞనా
దలధరియించువాఁడు నిరతంబును నీకనువైనయట్లుల౯
మెలఁగెడువాఁడు; నెచ్చెలులమిన్నఁగనిన్ను గణించువాఁడు; బా
సలఁ బదివేలు సేయుమన జంకకఁ జేయు మనఃప్రియంబుగా౯॥

సత్య—బాసలొనర్చిన ఫలమేమి!

సీ॥ బాసలెన్నియొ చేసి భ్రమఁగొల్పి వీడడే
యలినీలవేణి దుష్యంతనృపతి

కృష్ణు—దుర్వాసుశాపంబుతో యజాక్షికిఁగల్గ
దుష్యంతుఁ బనిలేక దూఱదేల

సత్య—ధర్మపత్నిఁగఁ జేసి దయలేక దమయంతి
నడుకాన వదలఁడే నలవిభుండు

కృష్ణు—నడిరేయి కులకాంత నెడఁబాయ నలరాజు
కలిబాధితుఁడుకాఁడె తలిరుఁబోఁడి

సత్య—తే॥ గీ॥ ప్రముఖులేయిట్లు సతిపీడఁ బాలుపడఁగ
నమ్మి నిన్నెట్లువరియింతు నళిననేత్ర

కృష్ణు— తప్పులువున్నను సైఁచి హస్తంబు నిడమి
నతను పరితాపమునఁ జిక్కి బ్రతుకనబల॥

సత్య—మనోహరా! నిజముగా నీ సత్యయందు నీ కనురాగంబు గలదె! కోరి పెండ్లియాడిన రుక్మిణీకాంతయుండ నాయం దనురాగంబుండునన నేనెట్లు విశ్వసింపఁగలను?

కృష్ణు—చెలీ! ఇంతేఁదనుకఁ గృష్ణుని మనోగతం బెఱుంగకుంటివే?

సీ॥ నాయికానాయకవ్యాయతార్తులఁ బెంచు
శంబరాంతకుపంచశరములార

నిద్ర లేచినదాఁది నియతితో నెఱవేర్చు
దినచర్యఁదిలకించు దివిజులార
అంతరంగముఁజొచ్చి యాంతర్యముల నెల్ల
ముప్పొద్దుఁజూచు త్రిమూర్తులార
బ్రహ్మకల్పితమైన పను లెల్ల సమకూర్చి
ప్రాణులఁగాచు దిక్పాలులార
తే॥ గీ॥ అడుగడుగునందుఁ దోడుగానడచుచుండి
తనువుఁ గాపాడు పంచభూతమ్ములార
సత్యభామ నే మోహింప సాగినటుల
సాక్ష్యమిడ రారె దయఁజూపి సాఁక రారె॥

సత్య—మ॥ అనఘాత్మా ననుఁగోరిమీరిటుల దైన్యంబందఁగానేలమి
మ్మును నేభర్తగఁబొందునంతటి మహాపుణ్యంబు నాకబ్బునే?
మునునానోమిన నోముపంటయటులై మూర్తీభవింపంగఁజా
లిన నన్మించు నదృష్టమున్ననెడు కల్కిన్ గాంచ వీలుండునే?

మనోహరా! నన్నెట్టులైన నుద్వాహమాడవలెనని యెంచి ప్రసేను
ని వధించి మీరలే శమంతకమణి హరించినటుల నొక యపనిందఁ
గల్పించి శతధన్వుండు నుడువసాగె. ఆతని నుడువుల విశ్వసించి
నాజనకుండు మిమ్ముదూఱఁజొచ్చె. నాయందనురాగంబుగల
దేని సభామధ్యంబున నిందఁబాపుకొని నన్నుద్వాహమాడుఁడు.

కృష్ణ—ఔరా! ఎంతటి దారుణము! ఎంతటి సాహసము! ఎంతటి
దురాగతము! ఎంతటి మిత్రద్రోహము! ఓరీ? శతధన్వా? బాల్య
స్నేహమైన యోజింపక నాకెంతటి ద్రోహంబు గావించితివిరా?
గోముఖవ్యాఘ్రమా? ఎప్పటికిని నీ దౌష్ట్యంబు బయల్పడదనుకొం
టివా? ఈకృష్ణుండందులకై నీకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తము గావిం
పఁడని యెంచుచుంటివా?

సత్య—మనోహరా! లేశంబైన జంకుండిన వాఁడిట్టి దుండగంబులఁ
జేయ సాహసించునే?

కృష్ణు—చెలీ! శతధన్వునకుఁ జేటుకాలమాసన్నమైనది. వానికిఁదగిన ప్రతికారమిప్పుడే కావించి నిన్నుఁ బరిణయమాడఁ బ్రయత్నించెద. నీయాజ్ఞానుసారంబు నేఁబోయివచ్చెద.

సత్య—(పోఁబోవు కృష్ణుని వారించి) ప్రాణేశ్వరా! రుక్మిణీకాంత వల దనిన నీ లేమవీడెదవేమో?

చ॥ నెలకును గల్వపూవలెఁ దొలిసీలఘనాళికిఁ గేకిపూవలె వె
న్నెలకుఁ జకోరిపూవలెఁ దిననేతకుఁ బద్మినిపూవలె వర్షధా
రల కలచాతకంబువలె రక్తిమెయిన్ నినుఁగోరునన్ను నెం
దులకుఁ ద్యజంపనంచని మనోహరనాకుఁ గరంబొసంగవే॥

కృష్ణు—చెలీ! ఇంకను నీకీ సంశయమేల?

చ॥ తలిదండ్రుల్ దగదంచుఁజెప్పినను మిత్రశ్రేణికోపించినన్
వలదన్నన్ హలపాణి, రుక్మిణియు సన్వారింప యత్నించినన్
జలజాతాసనుఁడేని కాదనిన నీశానుండు బాధించినన్
గలవాణీ! నినుపీడఁజాల నిదిగో గైకొమ్ము నాహస్తమున్॥

నీ సందేహము నివర్తియైనదా! నేఁ జనవచ్చునా!

సత్య—(అడ్డగించి) మనోహరా! నన్ను మఱచెదవేమో!

కృష్ణు—చెలీ! నిన్ను మఱచి నే బ్రతుకఁ గలనా! నిర్గమింతునా?

సత్య—మనోహరా! ఈశ్వరసంకల్ప మిట్లుండ మనమేమి చేయఁ గలము! పోయిరండు.

కృష్ణు—(నిర్గమించుచు) కౌశికా! పోవుదము రమ్ము.

కౌశి—సాత్యమ్మలఁ గోరికొనినప్పుడు చేతిలోఁజేయి వేయించుకొని

నప్పుడు నేజ్ఞాపకము రాలేదుగాని యిప్పుడు గావలసివచ్చితినేమి?

కృష్ణు—వయస్యా! కోపింపకుము. వసంతిక యేమన్నది?

కౌశి—మహానుభావుండవు కన్నులకైనఁ గనఁబడకుండునటులఁ జేసితివిగా! (కౌశికుఁడు, కృష్ణుఁడు నిష్క్రమింతురు)

కృష్ణు—(పోవుచు) అదిగో! దురాత్ముండైన శతధన్వుం డిటులనే వచ్చుచున్నటులున్నది. మనమిర్వుర మిచ్చట దాఁగియుండి వీని యుద్యమమేమో తెలిసికొని వీనికిఁ దగిన చికిత్స గావింతము. (దాఁగికొందురు)

(ప్రవేశము-శతధన్వుఁడు)

సత్య-(శతధన్వునుద్దేశించి)ఏకాంతంబుననున్న నాచెంతకీవేలవచ్చితివి!

శత—నీకొఱకే.

సత్య మూర్ఖా! నిన్ను వరింప జాలనని నీ కెన్నిసార్లు చెప్పినను నీకు బుద్ధిరాదేమి!

శత—నిన్నే వివాహమాడఁదలంచితినని నేఁజెప్పియుండ లేదె!

ఉ॥ పాటలగంధి! నీదుముఖవైఖరి గాంచినదాది మారుఁ డా
ర్భాటముతోడఁ గార్ముకపరంపర నన్నుఁ దపింపఁజేయన
ప్పాటుసహింపలేక నిను బల్మి గ్రహింపఁగనున్ననాకు నా
గాటమణంపవే! చెలియ? రద్దియొనర్పకె నీకు మ్రొక్కెదన్.

సత్య—(కోపముతో) ఏమీ బల్మిగ్రహించెదవుగా!

మ॥ కనులారన్ నినుఁగాంచనైన ననురాగంబింత లేనట్టి క
న్యను మోహించి వివాహమాడినను సౌఖ్యంబెట్లు ప్రాప్తించురా
ఘన సంసారమునెట్లు సల్పెదవు! ప్రక్కన్ జేరి నీమచ్చ మా
పనె! నక్షత్రకురీతి వెంటఁబడి కొంపన్ గోడి యమ్మింపనే!

శత—చెలీ! అఖిలసామ్రాజ్య విభవుండనైన నన్నుఁగూడి సుఖింపఁ జాలకిటు లడ్డదిడ్డంబులాడెదవేల! జగన్మోహినీ! మరుబాధకు నే నింక నోర్వఁజాల. రక్షింపుము. (కాళ్ళమీఁదఁ బడపోవును)

సత్య—(తొలఁగి) మరుబాధకోర్వఁజాలనని పరితపించెదు నీ వా నరక లోకబాధల నెట్లనుభవింపఁగలవు!

ఉ॥ కలవర మొందకన్న ! కలకాలము యౌవనముండదన్న ! దౌ
ర్బలమును నమ్మకన్న ! పరభామల బల్మి గ్రహింపకన్న ! కా
వలమొడిగట్టకన్న ! యమబాధల కోర్చుటకష్టమన్న ! నా
పలుకులు సైఁపుమన్న ! వలవంతల నేఁచకుమన్న చెల్లెలిన్॥

అన్నా! ఇంతటనైన నాపై మోహంబును వీడుము; ముక్తిగనుము.

శత—చచ్చిన నేమగునో యెవరు చూచివచ్చిరి ! యమలోకముండ నిమ్ము; మండనిమ్ము. ప్రస్తుతపు బాధ దొలగించి నాప్రాణంబులఁ గాపాడుము.

సత్య—ఓరీ! మోహాంధకారంబునఁ జిక్కి విద్యుత్తుల్యమై బుద్బుదప్రాయమై క్షణభంగురంబైన తుచ్ఛసౌఖ్యంబున కపేక్షించి శాశ్వతానందకరంబగు నాముష్మికసౌఖ్యంబున కేల వెలియయ్యెదవు? పరనారీలోలురైన రావణ దేవేంద్రాది బలాఢ్యులు సహితము చెడిపోయిన విధం బీవెఱుంగవే?

శత—(స్వగతము) ఈలేమ నాకు సామవాక్యంబుల లోఁబడునటుల లేదు. ఇంక బెదరించి చూచెద. (ప్రకాశముగా) టక్కులాఁడీ! చిన్నదానవని యుపేక్షచేసినకొలఁది మితిమీఱి ప్రేలుచుంటివా!

తే॥ గీ॥ సత్వరంబున రెండు ప్రశ్నలకునీవు
నాకుఁ బ్రత్యుత్తరము నిమ్ము నన్నుఁగోరి
కరమునిచ్చెదో ! లేకున్న ఖడ్గమునకు
నిన్ను బలిపెట్టమనెద వ్రూ నెనరువీడి॥

(కత్తిదూయును.)

సత్య—ఉ॥ కత్తినిజూచి లోఁబడెదు కన్నియఁగాను; కఠోరవాక్యముల్
మత్తిలి ప్రేలినన్ జడియుమానినిగాను; శరంబెయున్న నీ

నెత్తురుగండ్లఁజూచెదను నీకు మగరటమిగల్గునేని నా
కిత్తతి నాయుధంబొకఁటి యిచ్చి మదాంధ రణంబొనర్పుమా!

శత—చేయక చేయక గాజులు తొడిగించుకొని యింటఁగుంది కుట్లాడు నాఁడుదానితో యుద్ధమొనర్పవలయునా!

సత్య—వాచాటా! ఆఁడువారనిన నీ కంత చులకనగానుండెనా! ఆఁడువారలు నేర్వనివిద్య యేమున్నది?

సీ॥ ఘోరయుద్ధమొనర్పఁ గొంకరంచని చెప్ప
నలఘుకీర్తిఁజరించు లలిత లేదె
గానవిద్యగ్రహించి ఖ్యాతిగాంచెదరంచు
జాటఁగాఁ బుష్ప పాంచాలి లేదె
సంయమీంద్రులరీతి శపియింతురని తెల్ప
సుగుణాభిరామయౌ సుమతి లేదె
వివిధశాస్త్రజ్ఞాన వేదాంతధర్మముల్
శోధింప గలరన సులభ లేదె

తే॥ గీ॥ అసురగెల్చు మహామాయ నభ్యసింప
శక్తికద్దనఁ బద్మ్యమ్ముసతియు లేదె
బుద్ధికుదురుచు నేర్వంగఁ బూనుకొనిన
వెలఁది సాధింపఁజాలని విద్యగలదె?

శత—నీ యుపన్యాసముఁ గట్టిపెట్టి నాకోర్కెలీడేర్చెదవా! లేదా?
సత్య—నీవే యాఁడుదానవు! నీకింకొక యాఁడుది యెందులకు!
శత—నేనెటు లాఁడుదాననైతిని!
సత్య—నాతోడనైన యుద్ధముఁ జేయలేక.
శత—(కోపముతో) ఓసీ! రాకాసీ! చచ్చితివిచూడుము.

(కత్తి నెత్తును.)

సత్య—(అంజలిమోడ్చి)

చ॥ హరిణగణంబులార! అనిలాగములార! ఖగేంద్రులార! కం
ధరతతులార! అభ్రశశితారకులార! దిగీశులార! కి
న్నరవరులార! సిద్ధగణనాయకులార! మదీయబాధ స
త్వరము దయార్ద్రచిత్తమున దైత్యవిరోధికిఁ దెల్పి కావరే!

కృష్ణు—(త్వరితముగాఁ బ్రవేశించి)

మ॥ తులువా! నాకుఁ బ్రసేనుభ్రాతృనకు మిత్రత్వంబు లేకొవర్తించియా
వలనన్యోన్యవిరోధమేర్పడఁగ దుర్వాదంబుఁగల్పించి మ
త్తిలి సాత్రాజితిఁగూడ నెంచితివి! ప్రాఁతిగా నన్నమోహించుని
చ్చలికిం ప్రొక్కుచు నేగవేని జడుఁడా శిక్షింతునిన్నిప్పుడే!

సత్య—దుర్మతీ! ఇంతకుమున్ను నన్నుఁ జంపెదనని ప్రగల్భములఁగొట్టు
చుంటివే! ఏదీ! ఇప్పుడు నీ సామర్థ్యంబించుకంతఁజూపింపుము.

కృష్ణు—వనితామణీ! ఈమిత్రద్రోహికి నిన్నువధించునట్టిశక్తిగలదా?

శత—(రోషముతో)

మ॥ అనదా! చైద్యునకీయ నేర్పడినకన్యంగా బల్మిఁగొంపోయి నా
కును దత్తంబగు కన్యకా వలచి జంకుంగొంకు లేకుండ మం
తనమందేగిన కృష్ణుకంటె నీక మిత్రద్రోహియెవ్వండు రా?
వనితారత్నము వీడవేని ఖలుఁడా! భంజింతునీకంఠమున్.

కాశి—చచ్చినటులఁబడియుండక యింక వాగెదవేమి?

కృష్ణు— చ॥ వలచిన కన్యలంగొనుట పాపమటన్న వరించనట్టి కాం
తలఁగొనఁజూచుటెంత దురితంబొ? యదేపనిమిత్రభేదముల్
సలుపఁగఁజూచుటెంత కలుషంబొ? త్వదీయదురంతకృత్యముల్
వెలువడెనంచు సిగ్గుపడి వెంగలి చావక బ్రేలెదేలరా?

శత—ప్రసేనునిబోకార్చి శమంతకమణి నపహరించిన పాపాత్ముండు
చావవలెఁగాని నేనేల సిగ్గుపడిచావవలెను?

సత్య—పశువా! ఇంకెగరకుము. నీకుఁదగిన శిక్ష యిప్పుడే కాఁగలదు. ఎప్పటికైనఁ బరవనితాపేక్షకులకుఁ బరిభవము గలుగకుండునా!

కృష్ణు—నోటికివచ్చినట్లు వాగిన నీలేమనీయండఁజేరు నను కొంటివా? ఇంతవఱకు నీతాంత్రికము నాకుఁ దెలియదనుకొంటివా? ఇంకను నీమోసకృత్యంబులు నాయెడ సాగివచ్చుననుకొంటివా!

తే॥ గీ॥ ప్రల్లదంబుల మితిమీఱి పలుకుదేని
ఖలజరాసీక కంఠనిర్గళితరక్త
సిక్తమచ్చక్రహతి ముక్తజీవుఁజేసి
వివిధభూతాళి హర్షింప విందొనర్తు॥

శత—కృష్ణా! నీ చక్రంబు నేనెఱుంగనిదియా!నీవిక్రమంబే నెఱుంగనిదియా! అమ్మపుట్టినిల్లు మేనమామచెంతఁ బొగడవలయునా?

శా॥ చక్రీ!యాయవనుఁడు నిన్నటిమి సచ్ఛౌర్యంబుఁ జూపించుచో
విక్రాంతుండగు మాగధుండు మధురన్ వెన్నాడివేధించుచోఁ
జక్రంబుండదొ హస్తమందు? రిపులన్ సాధింపయోజింపవో
వక్రంబయ్యెనొబుద్ధి? విష్ణుమహిమన్ వర్ధిల్లలేకుంటివో?

సత్య—ఆఁడుదానితోనైన సంగ్రామం బొనర్పఁ జేతఁగాని పందవీ శూరాగ్రేసర చక్రవర్తి నెదిరింప సాహసించెదవేమి?

శా॥ కాళీయోద్ధతిడించి వత్సదనుజున్ ఖండించి చాణూరనిన్
దూలన్ద్రోసి గిరీంద్రమెత్తి మయపుత్రుంజీరి మత్తేభమున్
నేలన్గూల్చిన కంసవైరిగెలువన్ నీబోంట్లకున్ సాధ్యమే
చాలుంజాలువృథాప్రగల్భములునీఝుంఝూటముల్ మానుమా!

శత—సాత్రాజితీ! నామాటలు ప్రగల్భములు, పీనివి వీరాలాపంబులునా? (వికావికనవ్వి) ఈ వెట్టిగొల్లఁడె శూరాగ్రేసరుండైనఁ గానివారెవ్వరు?

కాశి—కృష్ణా! వీనిపసు శృతిమించి రాగమునఁ బడుచున్నదే?

కృష్ణు—పంచ॥ నిరంతరావ లేపజన్య నిష్ఠుర ప్రసంగముల్
దురాత్మ! ప్రేలకుండ నీదు దుర్మదం బణం తురా

శత— దురాకృతంబులన్ దలంగదోః ప్రతాపశక్తినిన్
బరాభవింతునాజియందుఁ బొఱుఁబోత చూడిదే!

(ఇర్వురు పోరాడ శతధన్వుండు పాఱిపోవును)

కృష్ణు—(వెంబడించి)

ఉ॥ సంగరభూమివీడి రభసంబున నాఁడుదివ్రాలె నీవుపా
ఱంగఁ బ్రతాపమొక్కొ! రణరంగమునం దెదిరించి నన్నునో
వ్వంగ నొనర్తునంచుఁ నలువంకలఁ గూసినకూఁతలోరి ప
ల్కంగనురాదె నిల్చియిటఁ! గారులు ప్రేలిన లాభమేమిరా?

సత్య—(కృష్ణునినివారించి) సంగ్రామరంగంబున వెన్నిడి పాఱిపోవు చున్న యా పిఱికివానిపైకేగి మీరేల యాయాసపడెదరు? ఆబెడిదునిచేతిలో నాకెట్టి యిక్కట్టులు వాటిల్లకుండ నన్ను మీవెంటఁ గొనిపొండు.

కృష్ణు—కౌశికా! సాత్రాజితీ సమేతముగ మనగృహంబునకుఁ బోవుదము రమ్ము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

సాత్రాజితీ పరిణయము.

షష్ఠాంకము.

శ్రీకృష్ణసౌధము : అక్రూరబలరాములు కూర్చుండియుందురు.

బల—అక్రూరా! బిలముఖమ్మునఁజొచ్చిన తమ్ముం డింకను రాఁడేమి?

మ. కటకంబుం జొరఁబాఱిపోవుతఱి మార్గశ్రాంతుఁడై చిమ్మ చీఁ
కటులం దాఁగెనొ! జాంబవంతునకు సంగ్రామస్థలిం జిక్కెనో
చటులోగ్రోరగదష్టుఁడయ్యెనొ! పిశాచశ్రేణి బాధించెనో
పటుదర్పంబునమించి కృష్ణు దనుజవ్రాతంబు ఖండించెనో!॥

అక్రూ—రామా! శాత్రవభీమా!

శా॥ అక్షీణోగ్రపరాక్రమస్ఫురణ దైత్యశ్రేణిఁ జెండాడ న
ధ్యక్షుండై యసురాళిచేఁబడునె! ధైర్యస్ఫూర్తిఁ బోనాఁడి దై
న్యక్లిష్టాత్ముఁడవై భయంపడఁగనేలా! చూడు కృష్ణుండు ప్ర
త్యక్షంబయ్యెడు నేఁడొయెల్లియొ శమంతంబెట్లొసాధించుచున్॥

బల—హా! సోదరా! హా! వీరాగ్రేసర ధురంధరా! హా! విపక్షశిక్షైక చక్రధరా! హా అసురధరాధర పురందరా! హా! శరణాగతరక్షక కంకణధరా! నన్నువీడి నీ వెందులనుంటివి! ఏమైతివి! ఛేదింపరాని యేపద్మవ్యూహములోఁ దగుల్కొనియుంటివి? తొలగింపరాని యెవ్వరివలలోఁ జిక్కుకొనియుంటివి! అక్కటా! నిన్నుఁ గనలేక కన్నీరు మున్నీరుగా విలపించు దేవకీవసుదేవుల గతి యేమిసేయఁ దలంచితివి! ఈ వియోగదుఃఖము నేనెట్లు భరింతును. (చింతించును)

కం॥ కృష్ణుఁడె తల్లియుఁ దండ్రియుఁ
గృష్ణుఁడె సచివుండు గురుఁడుఁ గృష్ణుఁడె హితుఁడున్
గృష్ణుఁడె నా వరదైవము
గృష్ణుని విడనాడి యింక నెట్టులమనుదున్॥

అక్రూ—కృష్ణాగ్రజా! శత్రుగోత్రబిడౌజా! ఏల నీకీ మనోవికల్పము! ప్రాకృతమనుజునివలె నీవుకు గంట నీరుగార్చెద వేల!

బల—మిత్రమా! సజీవుండైనఁ గృష్ణుఁ డింతకాల మిచ్చట కేల రాకుండును?

అక్రూ—మ॥అనుజన్ముండొక మర్త్యమాత్రుఁడె! సితాబ్జాక్షాంశజన్ముం
డఁ డే! దనుజానీకమువానిఁ ద్రుంపఁగలదే! దైత్యాంతకుండీల్గినన్
వనరాసుల్ భువినిండకుండునె! నభోభాగంబు ఘూర్ణిల్లదే!
జనసంక్షోభముగల్గ నెల్లెడ తమిస్రస్ఫూర్తి వ్యాపింపదే?

బల—(ప్రవేశించుచున్న సత్రాజిత్తు నుద్దేశించి)

శా॥ ఓరీకూళ! మదాంధ! ద్రోహి! ఘనగర్వోన్మాద! వాచాట!దు
శ్చారిత్రాత్మక! మామకానుజుని దుస్తంత్రక్రియన్ బాపి యు
గ్రారణ్యంబుననుంచి చాలకది యేలావచ్చితీవింక! పో
పోరా లేశముసిగ్గులేదా! ఇటులన్ మూర్ఖించి రాఁజెల్లునే?

సత్రా—(తెలతెలఁబోయి) వసుదేవాత్మజా! కృష్ణాగ్రజా! మణినే కాక నాసుతయైన సత్యభామామణినిసహితము సంగ్రహించుకొని వచ్చిన నీయనుజునకుఁ దగినబుద్ధి చెప్పఁజాలక నన్నేల నిందించెదవు? మీకీ మర్యాద లెవ్వరు నేర్పిరి!

అక్రూ—సాత్రాజితినిఁ గృష్ణుండు గొనివచ్చెనని నీ కెవ్వరు సెప్పిరి?

సత్రా—శతధన్వుఁడు.

బల—అక్రూరా! ఆదురాత్ముం డటులనుడువఁ గతంబేమి?

అక్రూ—కృష్ణునేకాని శతధన్వుని వివాహమాడనని సాత్రాజితి వచించినందున మనకృష్ణునిపై శతధన్వునకధికమాత్సర్యంబుఁగలదు.

సత్రా—ధర్మస్వరూపుండవైన నీ వేల యీశతధన్వుని నిష్కారణముగా దూఱెదవు!

అక్రూ—ఏమి! నేను నిర్హేతుకముగా నిందించుచుంటినా? ప్రసేనుని రూపుమాపి శమంతకమణి కృష్ణుఁడేయపహరించెననితొలుదొలుత

నీకుఁ జెప్పినదెవరు!

సత్రా—శతధన్వుఁడే! అయినఁ గృష్ణుండు మాసత్యను గొని రాలేదని నీవెట్లు చెప్పఁగలవు!

అక్రూ—మహానుభావుండైన శ్రీకృష్ణుఁడేమి! ఇట్టి దుష్కార్యంబుల నాచరించు టేమి!

సత్రా—రాజవరులెందఱో కనుచుండ రుక్మిణీకాంతఁ గొనివచ్చిన ఘనుం డెంతకుఁజాలఁడు?

బల—పలుగాకీ! కృష్ణద్వేషియైన యీశమంతవాక్కుల విశ్వసించి నాసైనఁగానక నాతమ్ముని దూషించెదవేల?

శా॥ వ్రీడాశూన్యవిలోలమానసుఁడవై భీతిల్లకీవిట్లు కు
య్యాడంగన్దలకొంటివే నిఖలదైత్యానీకసంభేదన
క్రీడోద్వేలహలాంచితోగ్రతమ దోర్వీర్యంబుఁజూపించి నీ
యేడాగోడపునర్తనంబడఁతు శ్రీకృష్ణుండు హర్షింపఁగా॥

అక్రూ—(సత్రాజిత్తునుద్దేశించి) అనుజవియోగోద్భవదుఃఖాతిశయము చేఁబలుకుచున్న వీని నిష్ఠురోక్తులఁ గమనింపకుము.

సత్రా—అక్రూరా!

శా॥ డెందంబందున దుఃఖమేర్పడినఁ దండ్రీ లోననద్దాని జూ
పెందుండు న్గరళంబునుంచినటు లెంతేనిల్వ లేకుండ నీ
చందానన్ శిఖిఁద్రొక్కఁగోఁతివలె నీర్ష్యంజిందులంద్రొక్కఁగా
నందంబందుచు మానవంతు లభిమానంబుంచి సైరింతురే!

బల—సహింపక నీవేమిసేయఁగలవు? (గదద్రిప్పి పైకుఱుకును.)

అక్రూ—(ఉభయులను వారించి) రామా! ఆత్మజను గానరాక దుః ఖించుచున్న యీ సత్రాజిత్తునిపై కేగుట ధర్మమే!

బల—అక్రూరా! పాపవిదూరా!

ఉ॥ లేశము గొంకులేక యవలీలఁ బ్రసేనునిజంపి దుర్వ్యథా
వేశముచే శమంతమటవీస్థలిఁ గృష్ణుఁడె దాచెనంచు నా

క్రోశనముల్ వచించి మనకొంపకుఁ దిప్పలఁదెచ్చినట్టి మూ
ర్ఖేశువధించినన్ దురితమెట్లగు నడ్డము రాకు మిత్రమా!॥

(సత్రాజిత్తు మీఁదికిఁబోవఁ బ్రయత్నింప నక్రూరుఁ డడ్డగించును.)

సత్రా—గర్వాంధాయత్తచిత్తా!

ఉ॥ దోషమొనర్చి మీసములదువ్విన లోకులు నవ్వరే? వృథా
రోషవశాత్మసంభవ విరోధభరంబున సిగ్గువీడి దు
ర్భాషల నాడఁజెల్లునె? తరంబా ననుఁ గెలువంగనీకు! వి
ద్వేషము మానవేనిజము నీకికిఁ జేర్చెద ఖడ్గధారచేన్॥

(కత్తిదూయును)

బల—శా॥ దంభోపాయధురంధరాధిప! యసత్యవ్యాపృతాలాప సం
రంభోద్దీప్రవ! కుఠారధార నను సంగ్రామస్థలింగూల్చు దో
స్తంభప్రాభవ ధైర్యశాలివొకో! దుష్టా! మద్గదోత్తంభితా
హంభావాఘ్యనొనర్చి కృష్ణునకునాహ్లాదంబుఁగావించెదన్॥

(అడ్డమువచ్చినయక్రూరునిద్రోసివైచుచు బలరాముఁడు సత్రాజిత్తునిఁ గ్రిందఁబడవైచి ఱొమ్ముమీఁదఁ గూర్చుండి గదనెత్తి)

తే. గీ. కంసవైరిని దూషింపఁ గలిగినట్టి
ఘోరపాపంబు క్షమియింపఁ గ్రూరకర్మ
యిష్టదేవతఁ బ్రార్థించి హృదయమందు
సిద్ధముగనుండుము యమపురిఁ జేరఁజనఁగ॥

(కొట్టఁబోవును.)

కృష్ణు—సత్యతోడను, గాశికునితోడను బ్రవేశించి బలరాముని కరంబు గ్రహించి)

గీ॥ అకట! వీనిపై నీవేటి కలిగితయ్య
కీడొనర్చిన మన్నింపఁ గూడదయ్య
బలవిహీనుని జంపుట పాడియయ్య
మత్సరమువీడి కలహము మానుమయ్య॥

బల—(సత్రాజిత్తును విడిచి) తమ్ముఁడా! చేయి విడువుము.

మ॥ తనయిచ్ఛాగతి వాగుచున్ బ్రథితమాత్సర్యైకచిత్తంబునన్
మనవారల్విన సత్యభామను శమంతంబీవె చోరక్రియ
న్గొనినట్లెల్లెడఁజాటి లేశమును జంకున్ లేక నీకీర్తికిన్
ఘనభంగంబు నొనర్పనెంచు నితనిన్ ఖండింపఁగాఁ జెల్లదే?

కాశి—(సత్రాజిత్తు నుద్దేశించి) ఓహో! ఎవరువీరు? శ్రీకృష్ణుని నిందించిన మహాత్ములా?

కృష్ణ—సోదరా! ద్రవ్యంబు గోల్పోయినవానికి స్థిమితమనం బెట్లుండును! అట్టివానిని దండించుట దోషంబుగాదె!

కాశి—ఔను. ఇంత ఘనకార్య మొనరించినవానిని ముద్దుపెట్టుకొనవలెఁగాని శిక్షింపవచ్చునా?

అక్రూ—కృష్ణా! శమంతకమణిని సాధించితివే!

కృష్ణ—మణినేకాదు. సత్యభామామణిని సహితము గొనివచ్చితి.

బల— శమంతక మెట్లులభించె! సాత్రాజితి నెందులకుఁ దెచ్చితివి!

కృష్ణ—జాంబవంతునిజయించి దివ్యమణిఁదెచ్చితి. చెఱపట్టఁ బ్రయత్నించుచుండిన శతధన్వునిగెలిచి యీకన్యామణిఁ దోడ్తెచ్చితి.

బల—తమ్ముఁడా! ఏమిపనిచేసితివి! శతధన్వునిగూడనరదంబునకంటఁగట్టి యేలతీసికొనిరావైతివి! వానిమోసకృత్యంబులు వానినోటనే పలికించిన నీసత్రాజిత్తునకు బుద్ధివచ్చియుండునే!

సత్రా—(సత్యనుద్దేశించి) అమ్మాయీ! ఈమహానుభావుండు వాక్రుచ్చినది వాస్తవమే?

సత్య—(సత్రాజిత్తుతో) జనకా! అదంతయు సత్యమే.

(సాత్యకి శతధన్వునిఁ బట్టుకొని ప్రవేశించును)

సత్రా—(పండ్లుపటపటఁగొఱుకుచు) సుహృద్ద్రోహి! శతధన్వా! నన్ను మోసగించి నాచే నెట్టిదుష్కార్యంబులఁ జేయించితివిరా! వెట్టివాఁ

డనై నీమాటలఁ బాటించి నిరపరాధుండైన శ్రీకృష్ణుని నిందించినే నెంతటిదుర్గతులకు లోనైతిని! కృష్ణద్వేషజ్వర పీడితుండవై యా పుణ్యమూర్తి మీఁద నపనిందలఁ గల్పింప సాహసించితివే!

కం॥ తంపులఁ గొల్లగఁ బెట్టుచుఁ
గొంపలనార్పంగఁ జూచు కూళవునిన్నుం
జెంపలువాయింపక నా
కొంపకు రానిచ్చి యెంతఁ గోల్పడినాఁడన్! (కొట్టఁబోవును)

కృష్ణు—(వారించి) ప్రసేనాగ్రజా! నీవూరకుండుము. తమ్ముఁడా! వీని నీవిట కేల తెచ్చితివి!

సాత్య—మణినేకాక సత్యభామామణినిగూడఁ గృష్ణుండు సంగ్రహిం చెనని యదేపనివాగుచుండ వీనిజింహ్వకుఁ దగిన చికిత్ససేయ నీడ్చు కొని వచ్చితి.

కాశి—(శతధన్వును ద్దేశించి) ఓహో! రాజసముఁగలిగిన ధీరులా!

కృష్ణు—శతధన్వా! దయదలఁచి విడిచిపెట్టినందుల కిప్పటికిని నీదుర్వృత్తి మానవైతివె!

కాశి—కృష్ణా! కౌశికుఁడీదండంబున వీనికి దేహశుద్ధిఁగావింపని దేవీనిని బట్టిన దుర్మదపిశాచము వదలిపోవునా!

సాత్య—తే॥ గీ॥ కరుణచేఁ దన్నుఁ గాపాడునరునికైన
దుర్జనుఁడు కీడొనర్పక తొలఁగిచనునె?
పాలుపడఁబోసి తనుఁ బెంచువానినైనఁ
గాటువేయదె కాలాహిఁగలుషమనక॥

శత—(భక్తిపూర్వకముగాఁ గృష్ణుని కాళ్లమీఁదఁబడి.)

ఉ॥ దీనవిషాదహారి! శ్రితదేవవిపత్పరిహారకారి! య
జ్ఞానతమోవిదారి! బుధసన్నుతశౌరి! నిశాచరారి! స
న్మానితవేదచారి! మునిమండలచిత్తసరోవిహారి! దు
ర్మానవసంఘవైరి! అనురాగముతో ననుఁగావు శ్రీహరీ

కాశి—[శతధన్వునుద్దేశించి] నాకాళ్ళుగూడఁ బట్టుకొనుము.
బల—తమ్ముఁడా! మిత్రద్రోహముగావించిన యీదురాత్ముని శిక్షింప వలెఁగాని మన్నింపఁగూడదు.

శత—కృష్ణా! మోహాంధకారమున నేనొనర్చిన యపకృతి మన్నింప వేఁడెద. వ్యామోహ మెంతకుఁజాలదు?

మ॥ కులగోత్రమ్ములఁగూలఁద్రోయదె! వృథాక్రోధంబుఁగల్పింపదే
మలకల్ పెట్టదె! మత్సరంబొసఁగదే! మానాభిమానంబులం
దలఁగఁ జేయదె! సాహసంబిడదె। మిత్రత్వంబుఁబోనాడదే!
అలతన్గూర్పదె! సద్యశంబడఁపదే! వ్యామోహ మోమాధవా!॥

కృష్ణ—అగ్రజా! శరణుఁజొచ్చినవాని బాధించుట యశస్కరంబే!
కాశి—ప్రసెనాగ్రజా! ఇప్పటికైన శతధన్వునికిని శ్రీకృష్ణునకును గలిగిన తారతమ్యము గుర్తింపఁజాలితివా!
సత్రా—గుర్తించడమేకాదు. మహాత్మా! అనుభుక్తికే వచ్చినది.
కృష్ణ—శతధన్వా! పశ్చాత్తాపపూర్వకంబుగా నిప్పుడయిననీదుర్నయ మీసభామధ్యంబున నుడివి నీదారిని నీవేగుము.

శత—[అంజలిమోడ్చి]

తే॥ గీ॥ నవ్వులకునైన సిరికైన నారికైన
నింక నెద్దానికైన స్నేహితులయెడల
ద్రోహబుద్ధిఁ జరించెడు దుష్టమతులు
సిరులఁగోల్పోయి నావలెఁ జెడుదురెపుడు॥

బల—ఇఁకనైన బుద్ధిగలిగి ప్రవర్తింపుము. పొమ్ము.
[శతధన్వుఁడు నిష్క్రమించును].

సత్రా—(రామకృష్ణులనుద్దేశించి) శతధన్వునిమాటలనమ్మి మీ యెడల నేనొనర్చిన నేరంబుల మన్నింపవేఁడెద.
కృష్ణ—[సత్రాజిత్తునుద్దేశించి]

ఉ॥ నేరము లేమి చేసితివి! నేర్వక చేసినఁగావుమంచు వే
మారును నీవుమమ్ము బతిమాలఁగనేల! విధాతృనాజ్ఞ నె
వ్వారికిదాఁటశక్యమగు! బాలసుధాకరుఁ బ్రాక్చతుర్థి నే
క్షీరములందుఁగన్గొనుటఁ జేకుఱె నా కపవాదకష్టముల్॥

బల—ప్రసేనాగ్రజా!

తే॥ గీ॥ శాపవిధిఁ గృష్ణుతలపైని మోపఁబడిన
నిందలకు మూలమీవని నేనొనర్చి
నట్టిదోషముల్ మన్నింప నభిలషించి
మ్రొక్కుచున్నాను కరముల మోడ్చినీకు॥

సత్రా—[లేవనెత్తి] రామా' దైవనిర్మాణమిటులున్నను శమంతకాప
వాదంబునకు నేనేగదా కారణభూతుండను!

కృష్ణు—విధికృతమై వచ్చు విపత్తులకు మనమేమి చేయఁగలము!
[సత్రాజిత్తును ద్దేశించి] మహాత్మ ! ఇంకనీ శమంతకమణిని నీవు
గైకొనుము. [మణినిచ్చును.]

సత్రా—కృష్ణా! నాతప్పులుమన్నించి యీమణిని నీవే ధరింపుము.
సాత్రాజితిని భార్యగాఁగైకొని నన్ను ధన్యుని గావింపుము.

కృష్ణు— ప్రసేనాగ్రజా! మాకిట్టిమణు లనేకంబులుగలవు. ఆమణినినీవే
గ్రహింపుము

బల—[సత్రాజిత్తునితో] నీయిష్టానుసారంబుఁ బరస్పరానురాగబద్ధు
లయిన కృష్ణ సాత్రాజితుల వివాహంబుఁగానించి కృతార్థుండ
వగుము.

సత్రా—కృష్ణా! మీయన్నగారు వచించినటుల నీ సత్యభామను నీ
ధర్మపత్నిగా నిప్పుడే పరిగ్రహింపుము. [సత్యాహస్తమును గృష్ణుని
కరములో నుంచును.]

అత్రు—అదిగో! వధూవరుల నాశీర్వదింప ముల్లోకపూజితుండయిన
గజాననుండు నిట వేంచ్చుచున్నవాఁడు.
(గజాననుఁడు ప్రవేశింప నందఱు నమస్కరింతురు.)

కృష్ణ—వందనమయ్య యార్యగుణవంద్యగుణాకర! స్కందసోదరా!
వందనమయ్య విఘ్నపరిపాలక! దేవగణాధినాయకా!
వందనమయ్య యాఖువరవాహన! భావజవైరినందనా!
వందనమయ్య మత్తగజవక్త్ర! సురాసుర లోకపూజితా!

గజా—కళ్యాణమస్తు. కృష్ణా! నింకోపశమునార్తిమై నన్నుఁ ప్రార్థించి
తివిగాన నీమనోరథం బీడేర్చి నీకు వరంబుల నీయవచ్చితి.

కృష్ణ—ప్రమథగణాధిపా! పార్వతీనందనా!
తే॥ గీ॥ దుస్సహంబైన యపనింద తొలఁగిపోయె
వలచి నను సత్య పెండ్లాడు భాగ్యమబ్బె
జాంబవతికూడ నాకొక జాయయయ్యె
నింక నీప్సితమేముండు నిద్ధచరిత?

అయిన నీవు ప్రసన్నాంతరంగుఁడవైతివి గాన నిట్లుగున్గాక!

భరతవాక్యము.

చ॥ సురుచిరమైన భాద్రపద శుద్ధచతుర్థి ప్రదిశుద్ధినిక్కథఁ
నరులు పఠించినం దెలిపినన్ వినినన్ స్మరియించి యక్షతల్
శిరమునఁదాల్చినం జవుతిశీతమయూఖుని గాంచవచ్చుదు
ర్భరమగు నిందలెవ్వియును వారిపయిం బడకుండ నుండుతన్॥

గజా—తథాస్తు.

సమాప్తము.

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పేజి.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
14	17	*	తెగు
19	4	యుధేచ్ఛానాణ	యుధేచ్ఛాంబాణ
24	8	ఎయ్యానే	ఎయ్యొనే
26	8	గ వ్వ	గర్వ
31	7	ప్రకాశము	(ప్రకాశముగా)
34	10	నిగ్గుసూను	నిస్నజార్యు
36	23	సృక్కటై	వృక్కటై
38	13	గజే	గజే
43	43	నలపు	వలపున
44	27	వ్వానిఁజూచు	వ్వానిఁగాంచు
46	10	*	పండ్ల
47	15	తలఁప	తలఁపఁ
49	13	కేలం	కేతెం
51	17	క్రొత్తత్రొ	క్రొత్తత్రో
52	5	యొట్టులలక	యట్టులలక
,,	19	లువ్వను	లున్నను
55	15	*	రాటము
58	16	ద్రోహి	ద్రోహి
58	19	పాసము	పాపము
	,,	వరించ	వరింప
59	7	*	జనానీక

* అక్షరములు సరిగా కనిపించనిచోట్లు.